

САДРЖАЈ

<i>Уз први број</i> (Редакција)	7
---------------------------------------	---

ПРИКАЗИ

V. Polovina: <i>Semantika i tekstlingvistika</i> (С. Ристић)	9
M. Samardžija: <i>Hrvatski jezik 4</i> (Р. Драгићевић)	20
<i>Славянские этюды</i> (Б. Сикимић)	24
<i>Prasłowiańska zczyna i jej rozpad</i> (Ј. Влајић-Поповић)	28
<i>Filologija 30-31</i> (Д. Гортан-Премк)	34

ОСВРТИ

Монографије, књиге

M. Ivić: <i>Lingvistički ogledi, tri</i> (С. Танасић)	39
Б. Терзић: <i>Руско—српске језичке паралеле</i> (П. Пипер)	41
Т. В. Цивьян: <i>Движение и пут в балканской модели мира</i> (Б. Сикимић) ..	43
С. Ристић, М. Радић-Дугоњић: <i>Реч. Смисао. Сазнање</i> (студија из лексичке семантике) (Ђ. Оташевић)	44
М. Шипка: <i>Приче о речима</i> (И. Бојовић)	46
С. Савић, В. Митро: <i>Дискурс телефонских разговора</i> (Б. Сикимић)	47

Зборници

<i>Когнитивни приступи језику</i> (Д. Шипка)	49
<i>Savjetovanje o bosanskom jeziku</i> (Б. Брборић)	51
<i>Studia Turcologica Cracoviensia 5</i> (С. Петровић)	54
<i>Говор и језик на прагу III миленијума</i> (Р. Жугић)	57
<i>Југословенски Банат, историјска и културна прошлост</i> (Б. Сикимић)	58
<i>Списи Одбора за стандардизацију српског језика II</i> (Ђ. Оташевић)	60

Часописи

<i>Филолошки преглед XXV/1, XXV/2</i> (Б. Сикимић)	61
<i>Северноамеричко речничко друштво – организација и двадесети број њеног часописа</i> (Д. Шипка)	63
<i>Фолклор у Војводини 10</i> (Б. Сикимић)	65

Речници

<i>Старословенско-македонски речник</i> (Н. Родић)	67
Ц. Иванова, М. Алексић: <i>Српско-бугарски тематски речник. Лексикон међујезичких хомонима и полисема</i> (Р. Жугић)	69

J. Вуксановић: <i>Речник језичких појмова</i> (Ђ. Оташевић)	73
---	----

ИЗ ДРУГЕ РУКЕ

<i>Concise Encyclopedia of Grammatical Categories</i> (Р. Драгићевић)	74
H. Giegerich: <i>Lexical Strata in English</i> (Р. Маринковић)	77
J. S. Garcia: <i>The Structure of the Lexicon in Functional Grammar</i> (Р. Маринковић)	77
J. Koenig: <i>Lexical Relations</i> (М. Ђинђић)	78
R. Crutchfield: <i>English Vocabulary Quick Reference</i> (М. Ђокић)	78
H. Fahnrich и др.: <i>Etymologisches Wörterbuch der Kartwel Sprachen</i> (М. Ђокић)	79
Ch. Cutler: <i>O Brave New Words : Native American Loanwords in Current English</i> (Д. Китановић)	79
E. Ehrlich: <i>You've got ketchup on your титии</i> (С. Средановић)	80
J. Kennedy: <i>Word Stems : A Dictionary</i> (М. Вучковић)	81

БИБЛИОГРАФИЈЕ

<i>Библиографија електронских речника</i> (Д. Шипка)	82
--	----

ПРОЈЕКТИ

<i>Данко Шипка</i>	87
--------------------------	----

ХРОНИКА

<i>56. књига Јужнословенског филолога посвећена успомени на академика Павла Ивића</i> (С. Реметић)	90
<i>Јануарско окупљање слависта Србије</i> (Б. Станковић)	90
<i>XXXIX скуп слависта Србије</i> (Славистичко друштво Србије)	91
<i>Међународни симпозијум МАПРЈАЛ-а</i> (Б. Станковић)	92
<i>Бијелна конференција у Канзасу</i> (Д. Шипка)	93
<i>Рад Лингвистичког колоквијума Института за српски језик САНУ</i> (С. Ристић)	93

УЗ ПРВИ БРОЈ

Лингвистичке актуелности излазиће тромесечно у два издања: штампаном и електронском (<http://main.amu.edu.pl/~sipkadan/la.htm>). Електронска верзија часописа садржаваће све прилоге објављене у штампаном издању, али и неке додатне. Уз приказе наших лингвистичких публикација биће додат и резиме на неком од светских језика. У сваком броју електронског издања *Лингвистичких актуелности* биће објављени и резимеи свих чланака из најновијег броја једног од наших лингвистичких часописа. Почели смо са *Јужнословенским филологом LV*.

Прилози ће се објављивати на свим словенским и свим светским језицима. Уколико се рад доставља на дискети, треба навести који је програм за обраду текста коришћен и која платформа (PC, Mac, UNIX). Прилог се може послати и електронском поштом: aktuelnosti@sezampro.yu. Пожељно је да се користи фонт Times New Roman. Ако се користи неки други фонт, потребно га је прикључити документу.

Прикази могу бити обима до двадесет страница са двоструким проредом. Уколико су дужи, било би пожељно консултовати се са члановима Редакције. Осврти су дужине до четири странице са двоструким проредом и они, за разлику од приказа, могу, евентуално, бити већ објављени, или ће бити објављени као шири приказ у неком другом часопису. У том случају у фусноти је потребно навести где је приказ објављен или где ће тек бити објављен.

Првих неколико бројева *Лингвистичких актуелности* објављиваће приказе монографија, зборника, часописа и речника објављених у Југославији од 1997. године, а у иностранству од 1995. Разлози су познати. Касније ће та граница бити померена.

У рубрици *Пројекти* представљаћемо појединце и институције и њихове пројекте који су у току.

Од следећег броја овај часопис ће имати и рубрику названу *Трибина*. У њој ће се објављивати мишљења наших и страних стручњака о различитим лингвистичким питањима. Институт за српски језик САНУ организоваће средином априла разговор на тему: "Модерно и традиционално у српској лингвистици". Нека од питања која су повезана са овом темом јесу:

- Какви су домети традиционалне српске лингвистике?
- Какав је њен однос према савременим глобалним токовима?
- Како би се у српску лингвистику могли увести данас важећи светски стандарди?

– Да ли се треба ослободити деветнаестовековног појма филологије?

Излагања и мишљења учесника ових разговора биће објављени у рубрици *Трибина*. Сви заинтересовани који нису у могућности да присуствују скупу у Институту своје ставове могу доставити Редакцији до 15. маја 2000. године. Пожељно је да текст не буде дужи од три странице.

Све ваше предлоге или замерке пажљиво ћемо размотрити и на њима вам се унапред захваљујемо.

Редакција

ПРИКАЗИ

Vesna Polovina: SEMANTIKA I TEKSTLINGVISTIKA. Beograd, 1999, 245 str.

1.0. Књига *Семантика и текстлингвистика* Весне Половине, професорке лингвистике и лингвистике текста на Филолошком факултету у Београду, представља не само њена истраживања из семантике и текстлингвистике (лингвистике текста) него и неку врсту уџбеника, приручника за семантику и текстлингвистику, које се као посебни предмети предају на овом факултету. Зато је садржај књиге, подељене у два дела, дат синтетички и аналитички. Први део под насловом *Из историје семантике и текстлингвистике* је историјско-синтетички и даје преглед и развојне путеве ових двеју лингвистичких дисциплина у две посебно насловљене целине: *Кратак преглед историје семантике* и *О развоју текстлингвистике*. Други део садржаја књиге, аналитички конципиран, под насловом *Неки актуелни проблеми семантике и текстлингвистике*, садржи десет радова који се баве одређеним текстуално-семантичким проблемима и који су по теоријско-методолошкој заснованости добри примери критичког прихватања и допуњавања одређених теоријских модела и метода. Појединачни проблеми и појаве из области лингвистике текста сагледавају се у књизи у склопу ширих, категоријалних проблема. Тако се разматра не текстуално-семантичке појаве прате, не само с обзиром на удео у њима јединица и супрасегментних елемената различитих језичких нивоа, од фонетског до макротекстуалног, него и с обзиром на основне законитости функционисања јединица језичког система: законитости језичког континуума на временској и просторној равни и на равни хијерархијских односа (део – целина, опште – појединачно, подређено – надређено). Оваквим довођењем у везу одређених језичких појава В. Половина у својој књизи открива правила њиховог умрежавања у мисаоно-сазнајном – когнитивном апарату корисника језика, било да се ово умрежавање разматра у језичкој продукцији било у језичкој интерпретацији.

1.1. Неки од радова већ су раније објављени, а у књизи су дати у нешто измењеном виду и прилагођени намени и сврси саме књиге. Тако је редослед

радова уређен према уџбеничком карактеру књиге. На почетку су дати радови који се баве основним појмовима лингвистике текста, а затим долазе они у којима се постављају и решавају одређени проблеми, да би се у завршном раду довели у везу не само разматрани проблеми, него и многи други из домена анализе макротекста, и то са становишта продукције и са становишта интерпретације.

2.0. У прегледу развоја семантике и лингвистике текста В. Половина је представила оне ставове, разматрања и појмове, који су нашли упориште у савременим теоријама. Тако овај преглед указује на традиционалну заснованост најновијих приступа феноменима семантике и текстлингвистике и на њихову повезаност са другим лингвистичким и антрополошким теоријама. Пут развоја ових двеју дисциплина који се одвијао кроз дезинтеграцију опште теорије језика, како показује ауторка књиге, обрнут је данашњој тенденцији њихове интеграције преко интердисциплинарног приступа језичким феноменима. Историјски развој лингвистичких дисциплина, као и саме језичке појаве којим се ове дисциплине баве, одражавају законитости континуитета. Књига В. Половине *Семантика и текстлингвистика* представља два круга тог континуитета: континуитет у развоју лингвистичких дисциплина и континуитет у односу језичких појава.

2.1. У представљању историје семантике обухваћен је период од старе индијске филозофије до данас. Развојну етапу до XIX века, када је семантика издвојена као посебна дисциплина, обележиле су индијска филозофска школа са формалном логиком и Панинијевом формалном граматиком; античка филозофска школа Платона и Аристотела са дефиницијом речи која је наговестила Сосирово поимање језичког знака; средњовековно тумачење значења са психичког, религиозног и етичког аспекта и западноевропско просветитељско разматрање односа језика и разума. Термин "семантика" за дисциплину о значењу први је употребио М. Бреал, француски лингвиста и Сосиров учитељ. У његовом приступу значењу разматрани су проблеми сужавања и ширења смисла, значења, тако да он уводи термин "полисемија". У овом периоду до Сосира семантика је већ била наука о значењу. Проблеми значења били су класификовани у категорије: ширење значења, сужавање значења, генерализација значења, спецификација значења, метафоризација, радијација, ирадијација и многе друге.

2.2. На почетку XX века семантика се развијала под утицајем психолога Јунга и Фројда и разматран је проблем промене смисла. За структурализам у семантици најважније је постулирање идеје о семантичким пољима.

2.3. Развој семантике после Сосира ишао је у више праваца, који су у књизи представљени као структурно-компонентна, генеративна и формална семантика. У оквиру сваке од њих постојале су различите школе чије су главне поставке са базичним појмовима, терминима, представницима и међусобним разликама детаљније представљене у књизи, а у даљем излагању биће истакнуте само најбитније њихове карактеристике.

2.3.1. У оквиру структурно-компонентне семантике представљене су копенхашка школа (Хјемслев), америчка дескриптивна школа (Блумфилд), прашка лингвистичка школа (чији је представник био и А. Белић) или руска формалистичка школа (Јакобсон, Трубецкој, Карцевски и Хавранек). Као резултат њихових семантичких истраживања, која су представљена у књизи, поменућу само оне појмове који се и данас употребљавају у новим теоријским приступима. То су: семантичке компоненте (семе), ситуационо и језичко значење и функција језичких јединица.

2.3.2. У оквиру генеративне граматике, чији је творац Н. Чомски, развија се и до данас актуелна теорија генеративне семантике. Њени оснивачи су филозофи Х. Кац (J. Katz), Хери Фодор (Jerry Fodor) и П. Постал (P. Postal). Они су актуелизовали компонентну анализу и увели семантичку компоненту у опис генеративне граматике. Важни појмови ове семантике су: лексичка јединица, правила селекције, синтаксички означивач (маркер), семантички означивач, спецификатори, селекциона ограничења, семантички метајезик, декомпозиција лексичких јединица, универзалност семантичких компоненти и др.

2.3.3. Семантика која користи логичку анализу представљена је у књизи као формална семантика (семантика истиносних услова, модел-теоретска семантика и др.). Основно њено опредељивање, како је представљено у књизи В. Половине, јесте да се природни језици могу описивати као интерпретирани формални системи. Представници формалне семантике су филозофи и логичари: Г. Фреге (G. Frege), А. Тарски, Д. Дејвидсон (D. Davidson) и Р. Монтегју (R. Montague). Они уводе следеће појмове: модели чињеница и ситуација, модел формално логичке структуре, математички модел ситуације, логички метајезик, квантификација, екстензионо и интензионо значење, могући светови,

услови истинитости, денотација реченице као истиносна вредност, дистинкција између смисла и референције и др. Они показују да се разлике између два значења могу прецизно изразити формулама.

2.3.4. Најновији токови од седамдесетих година, како истиче В. Половина, резултирали су у когнитивној лингвистици и семантици чији је најзначајнији представник Г. Лејкоф (G. Lakoff). За представнике ове теорије карактеристично је да не издвајају језичке нивое и да истичу следеће појаве у језику: метафоризацију, основне концептуалне оквири, грађење језичког исказа, менталне структуре и менталне процесе.

У оквиру когнитивне теорије издваја се прототипска теорија, која се бави категоризацијом на основу прожимања типичног са нетипичним. Оснивач ове теорије је Е. Рош (E. Rosch), а појам прототипа представља се као психолошки модел универзалне категорије. Теорија прототипа данас има ограничену примењивост, због нерешеног проблема релација које се јављају у вишезначности на основу разних смислова и разних референата, а примењива је у области перцептивне реалности, природних врста и вештачких предмета.

Значајне су и следеће теорије: теорија метафоризације (Г. Лејкоф и М. Хонсон) са појмовима: конвенционална и анимистичка метафора, идеализовани когнитивни модели, оквири, концептуална поља, когнитивни концепт, просторни феномени, менталне слике, схеме и др.; когнитивна семантика А. Вјежбицке са принципима и појмовима: универзална људска когниција, употреба природног језика у тумачењу значења, изналагање појмовних семантичких примитива, универзална граматика семантичког метајезика; теорија строге формализације у семантици Б. Потјеа (Pottier); аналитички приступ семантичком и језичком домену социјалне когниције Р. Хекендофа и социосемантички приступ В. Касевича.

Данас се, како истиче В. Половина, показују интересовања за нове области семантике: експресивна семантика, полилектална семантика, семемотактика и др. У експанзији су когнитивни приступи семантици врло различитих, па чак и супротних усмерења, заснованих на традицији, на генеративној теорији, на когнитивно-функционалној теорији, а у највећој мери су интердисциплинарни и интегративни. Једни у приступу тумачењу значења дају примат употреби природног језика, други геометријско-алгебарским приказивању семантичких факата и појава, трећи истичу проблеме културне и онтолошке компо-

ненте у тумачењу значења у људској комуникацији, нарочито у области дискурса, а неки се опредељују за експериментална испитивања.

2.4.1. Почетке развоја текстлингвистике ауторка прати, такође од старе индијске филозофије до наших дана. До издвајања лингвистике текста као посебне дисциплине у XX веку, од најзначајнијих раздобља и усмерења, која су подробније представљена у књизи В. Половине, поменућемо само нека: индијско филозофско-религиозно интересовања за текстове и инсистирање на јасном и сажетом стилу; античко акрибично испитивање текстова, нормирање језичке културе и издвајање реторике као посебне дисциплине; изучавање језика у средњем веку у вези са чувањем и преписивањем старих религиозних текстова; усмереност на кодификацију говора и конверзације, методолошка заснованост филолошког испитивања, бављење стилем у ХВИИИ веку и развој историјске и компаративне филологије у XIX веку на писаним текстовима и њиховом објашњавању.

2.4.2. У XX веку непосредном издвајању текстуалне лингвистике као посебне дисциплине претходила је појава руске формалистичке школе, чије је учење по Европи и Америци проширио Р. Јакобсон. Ова школа се одликовала специфичним лингвистичким изучавањем стила, касније названим лингвистичка стилистика или лингвостилистика. Текстлингвистика као научна дисциплина датира од 40-тих година овог века, тако да се појам текста као надреченичне целине тих година јавља и у учењима А. Белића. Већ у учењу К. Буста (К. Voost) издвајају се важна средства за везивање реченица: лексичко понављање, употреба глаголских времена, парни везници, набрајање, упитне речи и др.

2.4.3. Последњих деценија, како се у књизи истиче, издвајају се три научне дисциплине у лингвистици текста: општа теорија текста, граматика текста и стилистика текста. Данас начин изучавања текста, по оцени В. Половине, зависи од правца у лингвистици.

2.4.4. Генеративна лингвистика, по запажању В. Половине, запоставила је анализу текстова, јер је своја учења базирала на реченици, па се седамдесетих година јавља реакција на такав однос према тексту и према граматичкој реченици и истиче се текст граматика (Ван Дијк) (Van Dijk), (В. Дреслер) (W. Dressler). Наглашава се важност анафоризације, употребе члана, слагања времена, односа тема – рема, пропозиције и др. Изучавање текста нарочито се раз-

вило у науци о стиловима, у теорији конверзације (Џ. Ферт) (J. Firth), у моделима структуре говорног језика (М. Халидеј) (M. Halliday) и у контрастивној текстлингвистици.

2.4.5. Данас се, како истиче В. Половина, текстлингвистика изучава и у домену фонетског нивоа и лексичког нивоа (партикуле, социјални деиктици, маркери и конектори). Изучава се семантика једне текстуалне структуре, типологија текстова, конструкција референце код стручних дискурса, продуктивност архетипова митолошких и етнографских тема, прагматички аспекти употребе исказа, анализа исказиваних режија, телефонски разговори и др.

3.0. У другом делу књиге В. Половина својим истраживањем, поред осталог, показује повезаност текстлингвистике са другим лингвистичким и антрополошким дисциплинама и њену интердисциплинарност.

3.1. У раду под насловом *Теоријски статус појмова **дискурс** и **текст*** ауторка је, на основу анализе релевантних обележја дискурса и текста, као и на основу илустративних примера, показала да текст и дискурс, као основне јединице текстуалне лингвистике, имају теоријски статус, што текстуалну лингвистику чини посебном дисциплином. Тако је оповргла схватања која такав статус доводе у питање.

3.2. У раду *Корпус лингвистика и њен значај за анализу дискурса и текста* представљена је корпус лингвистика као дисциплина описа језика на бази збирке текстова, која се појавила половином овог века у Америци, а у новије време брзо се ширила и у европској лингвистици. На корпусу је рађена граматичка и синтаксичка анотација, а данас се истражују могућности за семантичку и дискурсну анотацију. Утврђени су и параметри за многа методолошка питања и постављени нови проблеми. Развој корпус лингвистике данас, како нам показује ауторка, са разрађеном методологијом и савршеном техником која не захтева увек скупу опрему, даје велике могућности да се предности овог начина језичких истраживања искористе и у срединама са скромнијим могућностима, каква је и наша, и да се уз традиционалне начине истраживања (интуитивни, анкетирање и др.) убрза и омогући систематско истраживање језика. У нашој средини, по информацији из књиге, оформљен је корпус на Филозофском факултету у Новом Саду за потребе психолингвистичких истраживања којим руководи Свенка Савић, а на Филолошком факултету у Београду корпус ства-

рају сами истраживачи, аналитичари бавећи се одређеним проблемима, па и оним из домена лингвистике текста.

3.3. Рад *Методолошки аспекти стварања корпуса разговорног језика* надовезује се на претходни, па осим кратког историјата о стварању корпуса разговорног језика, који започиње крајем прошлог века, разматрани су и основни методолошки проблеми и начини њиховог решавања у стварању корпуса разговорног језика са којима су се суочавали лингвисти. У овом раду В. Половина је детаљно представила методологију рада и начине решавања проблема у стварању корпуса разговорног језика у српској лингвистичкој средини.

3.4. У раду *Дискурс у функцији когнитивне анализе језичких категорија*, за разлику од претходних углавном прегледних радова, представљени су резултати истраживања насловљеног проблема уз примену одређених теоријских оквира и методолошких поступака, чији су историјат, проблеми и начини решавања проблема представљени у претходним радовима. Крећући се у оквири-ма когнитивне лингвистике, ауторка је показала могућност успешног повезивања различитих теорија и њихових метода у анализи дискурса (писаног и говорног), и то: теорије релеванције, интерпретативне теорије, корпус лингвистике и статистике. Тиме је оповргла ставове оних лингвиста који могућност комбинације теорија и метода доводе у питање, или оних који су склони да, због недовољног познавања, доводе у питање ваљаност неке од новијих теорија. Резултати истраживања Весне Половине, са становишта савремених теорија, значајни су и по томе што за анализу узима когнитивне глаголе (*знати, мислити, разумети и сећати се*), глаголе перцепције (*видети, гледати, слушати*) на корпусу разговорног језика, као и когнитивну категорију памћења исказану у директном говору, цитираном у аутобиографијама, онако како је тај говор запамтио сам аутор. Закључке и правила до којих је дошла на богатом узорку српског (српскохрватског) језика упоредила је и проверавала на сличном корпусу руског, енглеског и француског језика. Дати су и табеларни прегледи свих релевантних резултата, за глаголе когниције стр. 127, а за глаголе перцепције стр. 131.

Когнитивну категорију памћења В. Половина је испитивала на аутобиографијама Пупина, Миланковића, Толстоја, Горког, Сартра, Моријака, Твена и Данканове, и дошла је до одређених закључака о општим особинама памћења и општим особинама исказа којима се оно изражава (134). Дат је и табеларни

преглед са подацима о глаголским облицима у исказима у директном говору и квантитативан односа облика директног говора (стр. 133).

3.5. У раду *Смисао континуитета и његова примена у лингвистици* представљена је теорија континуитета, њен историјат од античке грчке до данас, као и сам појам континуума као један од основних појмова когнитивне лингвистике. Теорија континуитета датира из XIX века, а нарочито се развила у XX веку у епохи стварања дијалектолошких атласа. Разматрање језичких појава у континууму унело је у лингвистику много нових појмова: језички савез, холистички приступ чињеницама (Трубецкој и Јакобсон), типологија на основу језичких модела (Гудшмит) (Gudschmidt), дијалекатски и географски континуум (П. Ивић). Значај овог појма ауторка показује и тиме што је он незаобилазан у приступу многим језичком појавама: у семантичкој теорији о односу дела и целине (М. Ивић), теорији градијенције (М. Халидеј) (М. Halliday), проблема посесије у језику (код нас С. Стојановић), у приступу прелазним категоријама (афикси и речи нпр.) и у области значења (А. Ф. Лосев), у схватању концептуализације и дељењу семантике на екстерну и интерну.

3.6. Континуум текстуалне целине и два кључна начина његовог реализовања В. Половина показује у раду *Кохезија и кохеренција*. У њему су представљени различити типови кохезије: понављање, делимично понављање, паралелизам, парафраза, проформа, елипса, граматичке категорије, анафора, катафора, егзофора, конектори и др. Показано је да је логичко-семантичка основа кохезије заснована на бинарности елемената, да се остварује лексичко-семантичким средствима: пуним речима, проформама, заменицама, понављањем, синонимима, антонимима, хиперонимима, апелативима, фатичким лексемама, партикулама и др. У раду је представљена и кохеренција; затим однос кохезије и кохеренције. У основи кохеренције је континуитет смислова у знању које се преноси текстом, па су за кохеренцију важни когнитивни процеси у повезивању смислова: стварање модела, схема на основу менталних процеса чије су јединице (оквири, сценарији, схеме, планови) хијерархијски уређене. На примерима текстова В. Половина разматра организацију кохерентне мреже концепата у разумевању и стварању текста, при чему истиче значај стилске вредности кохезије и кохеренције, што је нарочито битно за уметнички текст. Принцип постојања основне, глобалне пропозиције у продукцији, која чини

основу кохерентног ткања, основу на којој се гради читава макроструктура, показан је на примеру стварања књижевног дела, *Зоне Замфирове С. Сремца*.

Најтипичнији начини кохезије и кохеренције представљени су у осталим радовима В. Половине.

3.7. Тако у раду *Релаторски искази за реформулацију смисла у дискурсу* ауторка је на више примера из различитих дискурса показала битне карактеристике реформулације као посебне кохезивне категорије општења и категорије дискурса, која се јавља у ситуацији тражења семантичке тачности, а којој се у досадашњим граматичким и другим језичким приступима није поклањало довољно пажње.

3.8. Још један тип кохезије представљен је у раду *Понављање: семантичко-текстуална функција*, у коме је разматрано понављање као кохезивни структурни феномен, и његове текстуалне, функционалне и семантичке карактеристике. Имајући у виду резултате својих истраживања на одговарајућем корпусу и резултате истраживања још неких лингвиста, В. Половина је представила структурне, семантичке и когнитивне аспекте понављања као комуникативног и стилског средства, и то на нивоу реченице и на надреченичном нивоу у дијалошким текстовима и у књижевном тексту.

3.9. Кохезивну улогу лексичко-семантичких скупова В. Половина је показала у раду *Лексичко-семантички скупови у ткању континуитета песничког дела* (на грађи из Горског вијенца), из кога се може видети како се стварају међуодноси лексема и наметнутих изабраних поетских ограда десетерца и како је помоћу њих песник успевао да одржава континуум тема, идеја, значења и запажања.

3.10. У раду *Семантичке границе и међе на нивоу макротекста* разматра се насловљени проблем у вези са кохеренцијом у надреченичним деловима макротекста већим од пасуса, поглављима и читавим текстовима књига, за разлику од досадашњих лингвиста који су се овим проблемом бавили углавном у оквиру пасуса. На макроплану проблеми у вези са саставом текста тичу се односа "део – целина" који има своју психолошку заснованост. В. Половина је у раду показала семантичке структуре граница и међа на макротекстуалном плану и то слојевитом методом: изналажењем квантитативних и квалитативних когнитивних особина текста и његових интерпретативно-сазнајних одраза на читаоца. Анализу је вршила на границама и међама између поглавља и оних

поделељака који су обележени посебним језичким и графичким знацима и то на примеру дела И. Андрића, Д. Михаиловића и М. Павића. У закључку, В. Половина сумира резултате свог истраживања, што представља значајан део овог рада.

4.1. Књига *Семантика и текстлингвистика* В. Половине, како се из прегледа њеног садржаја види, обилује подацима о лингвистичким правцима и теоријама, о оснивачима и најважнијим представницима тих теорија, о решеним и отвореним питањима из области семантике и текстлингвистике, о повезаности језичких нивоа и интердисциплинарности у њиховом изучавању. Велика вредност књиге је и у њеном метајезику, који се одликује разуђеном терминологијом за именовање одређених језичких појава с обзиром на језичке нивое и на различите теоријске и методолошке приступе. Иако су многи термини углавном дефинисани или на неки други начин објашњени, а они који се тичу текстлингвистике и детаљније представљени, читање књиге знатно би олакшао појмовник са објашњењима, тим пре што је књига намењена и студентима. Велики број термина у књизи одражава слојевитост феномена којим се бави лингвистика текста као и интердисциплинарност у приступу оваквим феноменима. Зато, иако се књига од стране њеног аутора препоручује као нека врста уџбеника за студенте, она не може бити лако штиво, бар не за неко брже савлађивање. Тежина која је евидентна проистиче из тежине предмета којим се књига бави. Претпостављамо да се то има у виду, и да је за лингвистику текста као студијски предмет на факултету, предвиђена нека завршна фаза у студирању, или специјални курс за студенте са солидним филолошким и лингвистичким образовањем.

4.2. Књига *Семантика и текстлингвистика* препоручује се и лингвистима разних усмерења, јер ће сваки од њих у овој књизи наћи много тога што је значајно и за оно чиме се лично бави. Овако широк дијапазон књиге В. Половине проистиче из чињенице да су у њој представљене неке универзалне законитости које се тичу свих језичких нивоа и да сам предмет изучавања текстуалне лингвистике – текст/дискурс обухвата све језичке нивое. У питању су не само нивои које је традиционална лингвистика издвајала него и нови, до којих се дошло у даљим истраживањима, којим је својим радовима у књизи, како смо већ истакли, допринела и Весна Половина. За садашње стање у српском језику и за оне који се њиме баве нарочито је значајно представљање корпус

лингвистике и њене разрађене методологије, као и представљање континуума у језику. Законитости континуума у језику, како их је представила В. Половина у својој књизи, могле би се имати у виду за дефинисање статуса српског језика у односу на издвојене језичке ентитете хрватског и бошњачког језика, као и за одређивање стандардног језика на дијастратичком и на дијатопичком плану.

Стана Ристић (Београд)

Marko Samardžija: HRVATSKI JEZIK 4. Udžbenik za 4. razred gimnazije. Školska knjiga, Zagreb, 1998.

1. У четвртој разреду хрватских гимназија годину дана се изучава лексикологија. У нашој земљи се, на жалост, ова наука учи само у Филолошкој гимназији (и то једно полугодиште), док се у другим школама ученици сусрећу тек са понеким лексиколошким термином.

2. *Хрватски језик 4* је уџбеник из лексикологије. Књига има 147 страна. Садржај се састоји из следећих наслова: Језични сустав и језични знак, Једнозначност и вишезначност лексема, Синонимија, Антонимија, Хомонимија, Временска раслојеност лексика, Подручна раслојеност лексика, Функционална раслојеност лексика, Лексичко посуђивање, Прилагодба посуђеница, Пуризам и језична култура, Имена, Творба ријечи, Творба именица, придјева, прилога и глагола, Фраземи, Подријетло и врста фразема, Лексикографија, Хрватски рјечници, Хрватски језик у 20. стољећу, Језично изражавање. На самом крају књиге дат је и врло користан појмовник лексиколошких термина који су употребљени у уџбенику. Већ из самог прегледа садржаја долазимо до неких закључака:

а. Приступ науци је традиционалан. Избор тема показује да аутор није узимао у обзир новије преокупације лексиколога широм света. Изостају упливи савремених истраживања, у првом реду когнитивиста и генеративаца (који у последњој деценији велику пажњу посвећују значењу речи).

б. Уобичајено је да се у оквиру лексикологије проучава и лексикографија и фразеологија. Све чешће се, и то, мислимо, с правом, и творба речи прикључује лексикологији. Тако је поступио и аутор ове књиге.

в. Будући да је лексикологија наука у повоју, веома је важно још средњошколцима јасно одредити њен предмет и показати њене сличности и разлике са сродним, додирним дисциплинама. То овој књизи недостаје. Да се аутор, на пример, заинтересовао да изнесе бар неки од бројних проблема синтагматских лексичких односа, имао би zgodnu прилику да укрсти преокупације синтаксе и лексикологије за питања лексичког слагања, а то би му омогућило да кроз конфронтацију ових двају приступа прецизније одреди предмет и циљеве лексикологије.

3.1. Задржаћемо се сада на појединим, одабраним, проблемима који се у књизи обрађују. Прво – о једнозначности и вишезначности лексема. Аутор пише о лексемама са једноставним и сложеним садржајем. Лексеме које имају

једно значење имају једноставан садржај, док вишезначнице имају сложен садржај. Ова дистинкција се чини недовољно добром и збуњујућом за ученике због тога што је могуће поредити и једнозначне лексеме од којих се једна може рашчланити на више сема него друга. Да ли то онда значи да је једна од њих једноставнија него друга и да ли о било којој лексеми и било ком значењу можемо говорити као једноставном?

Секундарно значење лексеме аутор назива "пренесеним значењем" што није добро. Општепознато је да се при полисемичним процесима не преноси значење него номинација.

Два основна начина "постанка пренесеног значења" су метафора и метонимија. Синегдоха се не наводи. Не знамо да ли је то због тога што је аутор подводи под метонимију или због тога што је не сматра механизмом полисемантичке дисперзије.

У описивању метафоре и метонимије као лексичких механизма, а не као стилских фигура веома је важно наводити примере којима се показује да примена, на пример, метафоре у језику није одраз потребе говорника за живописним изражавањем него одраз потребе за називањем предмета и појавâ око нас који немају посебно име. Марко Самарџија, међутим, ђацима описује лексичку метафору наводећи два примера: *лав* као храбар човек и *лисица* као лукав човек. То су неспорно метафоре, међутим, помоћу ових примера ученици неће разумети метафору као језички механизам за разлику од метафоре као стилске фигуре. Осим тога, аутор говори и о "окамењеним метафорама" и наводи пример *јагодица* као унутрашњи део врха прста. Све лексичке метафоре су окамењене у посебна значења. Ако нису окамењене, оне и не занимају лексикологе и лексикографе. О окамењености има смисла говорити у стилистици, али не и у лексикологији. Аутор прави дистинкцију између подруштвљеног и индивидуалног значења, међутим, не наглашава да је подруштвљено значење предмет лексикологије.

3.2. Лексичке односе као што су синонимија, антонимија и хомонимија аутор детаљно обрађује наводећи све значајније поделе. Тако се, на пример, у вези са синонимијом говори о делимичним синонимима (блискозначницама) и потпуним синонимима (истозначницама), о синонимском пару и синонимском низу, о контактним синонимима. Антоними су подељени на једнокоренске и разнокоренске, затим на бинарне, ступњевите и обратне. Хомоними могу бити обични или морфолошки и лексички, говори се и о хомографима и хомофонима. У вези са синонимијом похвалили бисмо и примену компоненцијалне анализе у објашњавању сличности двају семантичких садржаја. Критиковали би-

смо, међутим, увођење индивидуалних синонима и индивидуалних антонима. Аутор је с правом увео делимичну или парцијалну антонимију – "кад је више-значница значењски супротна другому лексему само једним својим значењем". Међутим, у тзв. индивидуалну лексичку антонимију уврштен је и лексички пар *вино* и *жуч* из песме Добрише Цесарића. Такође, под индивидуалним синонимима се подразумевају лексеме *тактизирати*, *лавирати*, *пливати* из књижевног дела Славка Колара. Проблем индивидуалног значења, индивидуалне антонимије или синонимије не улазе у предмет лексикологије – лексикологија се бави оним што је у лексичким односима општеприхваћено, а оно што је индивидуално, оригинално, маштовито доприноси стилском ефекту и предмет је стилистике. Због бројних примера из хрватске поезије и због инсистирања на индивидуалном у семантици, чини се да ученици неће моћи после овако презентованог курса да разликују лексикологију од стилистике.

3.3. Корисно је и важно то што је Марко Самарџија један део уџбеника посветио раслојавању лексике. У књизи се говори о временском, просторном ("подручном") и функционалном раслојавању лексике. У вези с временским раслојавањем говори се о активној и пасивној лексици хрватског језика. У пасивну лексику спадају хисторизми, архаизми, некротизми и књишке лексеме. Речи које су на прелазу од активне ка пасивној лексици зову се застарелице. Нове речи зову се новотворенице или неологизми, а модерне речи – помоднице или помодне речи. Просторно ограничена лексика убраја се у локализме, регионализме и дијалектизме. У вези са функционалним раслојавањем лексике, аутор обрађује лексику која репрезентује пет основних функционалних стилова: књижевно-уметнички, публицистички, зnanствени, административни и разговорни.

3.4. Због општепознате склоности хрватских лингвиста ка пуризму, за нас је било занимљиво поглавље *Лексичко посуђивање*. Након навођења унутарјезичких и ванјезичких разлога за позајмљивање, аутор је стране речи или посуђенице детаљно распоредио у неколико група. То су: туђице, прилагођенице, егзотизми, епоними и преведенице. Стране речи које су сасвим уклопљене у састав хрватског језика зову се усвојенице, а оне које се још нису прилагодили зову се туђице. Пуризму се посвећује велика пажња и наглашава се да је "хрватски језични пуризам био једним од најучинковитијих облика отпора погибељи што је пријетила хрватскоме језику уклијештеном између латинскога, талијанскога, турскога, мађарског и њемачког језика." Наводи се да су и књижевници, а не само лингвисти активно учествовали у чишћењу језика од страних утицаја, као и од утицаја кајкавског и чакавског наречја. Занимљиво је да се у књизи не говори о најновијем таласу пуризма, који је настао после распада СФРЈ.

3.5. Творба речи је обрађена традиционално, на сличан начин као у средњошколској граматици професора Ж. Станојчића и Љ. Поповића. Будући да је обрађена у уџбенику из лексикологије, очекивали смо више елемената творбене семантике.

3.6. Значајним делом уџбеника сматрамо онај који је посвећен лексикографији. Даје се детаљан историјски преглед хрватске лексикографије и, што је такође врло корисно, ученици се упознају с неким питањима теоријске лексикографије, као што је подела речника, затим одређење појмова *натукница*, *одреднице*, *лексикографска дефиниција*, *лексикографска јединица* итд.

4. У вези са терминологијом која се употребљава у уџбенику, примећујемо тенденцију избегавања страних речи, односно превођење термина. Тако се, на пример, неологизми називају новотвореницама, терминологија је називословље, ономастика је именословље, калк је преведеница, интерфикс је спојник, творбена анализа је творбена рашчламба, семе су значењске саставнице.

5. Овај уџбеник, као и многи други средњошколски уџбеници претрпани су терминима и подацима и то им је велика методолошка слабост. Маса нових појмова само одбија ученике. Било би боље обрадити мање кључних појмова, али их обрадити детаљно, с мноштвом примера и занимљивих дигресија којима би се везала пажња ђака. Понекад уџбеници личе на синопсисе, кратке радне нацрте на основу којих аутор тек треба да напише књигу. У појмовнику који се наводи на крају књиге о којој говоримо избројали смо укупно 207 појмова од којих се многи деле на нове појмове. У књизи нема странице на којој се не наводи ниједан нови термин, а на неким страницама има их и по десетак.

Ипак, од свега је најважније да лексикологија улази у гимназије, а то много обећава и обавезује нас да се потрудимо за њен статус и у нашој средини.

Рајна Драгићевић

**СЛАВЯНСКИЕ ЭТЮДЫ, СБОРНИК К ЮБИЛЕЮ С. М.
ТОЛСТОЙ, Москва, 1999.**

Зборник садржи радове руских, белоруских, пољских, бугарских и југословенских аутора тематски везане уз широки круг научних проблема којима се бави Светлана Михајловна Толстој: питања историје словенских језика, лексикологије, фразеологије, словенске народне културе, митологије, културологије, фолклора. Зборник прати и списак научних радова С. М. Толстој. Како је то уобичајено за зборнике овог типа – редослед радова тече по азбучном реду аутора.

Грађа са теренских истраживања чини један од угаоних каменова руске етнолингвистичке школе. У овом духу треба оцењивати рад А. А. Плотникове: "Заметки о народном календаре Драгачевског краја" (Белешке о народном календару Драгачевског краја) (348-364), настао на основу ауторкине рецентне теренске грађе прикупљане у оквиру пројекта *Мали дијалектолошки атлас балканских језика*. У раду презентирана лексичка грађа следи редослед питања из ауторкиног упитника "Материјали за етнолингвистичко проучавање балканскословенског ареала" (Москва 1996). На основу истог Упитника настао је и рад Е. С. Узињове: "Защита от града в селе Гега, юго-западная Болгария" (Защита од града у селу Гега, југозападна Бугарска) (533-538). У духу традиције објављивања теренске етнолингвистичке грађе је и транскрипција украјинских дијалекатских текстова које је обрадила М. Н. Толстаја: "Несколько текстов из села Синевир" (Неколико текстова из села Сињевир) (477-490). Ова карпатска грађа доноси махом податке о магијским забранама, обичајима око рођења детета и митским бићима.

Анализа и тумачење теренске грађе из Калушке области која описује обичај "грејања пролећа" дати су раду Т. А. Агапкине: "Калужский обряд 'греть весну' и его славянские параллели" (Калушки обред "грејања пролећа" и његове словенске паралеле) (9-17).

На јужнословенској грађи се базира прилог И. А. Седакове: "О 'знаках' и 'отметинах' в традиционной культуре южных славян (белег и нишан)" (О "знацима" и "белезима" у традиционалној култури јужних Словена) (399-415).

Г. И. Кабакова у прилогу: "'Зносины', или словесные поединки, в Полесье" ("Зносины", или говорни двобоји у Полесју) (207-213), на основу теренске грађе анализира магијске радње и вербалне формуле приликом сусрета две жене које обе носе одојче у рукама. Рад је праћен и дужим теренским записом који илуструје народно поимање греха.

М. М. Валенцова је за овај Зборник припремила рад: "Отражение категории 'мужской – женский' в календарной обрядности славян" (Одраз категорије "мушко – женско" у календарској обредности Словена) (116-133), где се, између осталог, у идентификацији обредних реалија као "мушких", односно "женских" запажа важна улога граматичког рода, али и чињеница да осмишљавање реалије и њене улоге у обредној пракси одређује одабирање одговарајућег граматичког рода. Ауторка овај проблем илуструје примерима у именованима митских бића и хрононима на словенској грађи.

Прилог В. В. Усачеве: "Из истории культурных растений: картофель (*Solanum tuberosum* L.)" (Из историје културних биљака: кромпир) (539-550), пружа преглед фолклорних представа о кромпиру у словенској перспективи. Тако и Л. Н. Виноградова у раду: "Материальные и бестелесные формы существования души" (Материјалне и бестелесне форме постојања душе) (141-160) прилази митологеми 'душа' (спољашњи изглед и хипостазе) у општесловенском контексту.

Одличан позанавалац и следбеник руске етнолингвистичке школе, Љубинко Раденковић у раду: "Називи вештице код балканских Словена" (379-388) фокус својих истраживања усмерава на јужне Словене. Наведени рад је у функцији замашног ауторовог лексикографског пројекта на корпусу митских бића и представља први део будуће одреднице о вештици – инвентар термина и њихову ареалну распрострањеност.

Корак даље у односу на уобичајену етнолингвистичку методологију чини А. В. Гура прилогом: "Крестьянское описание вологодской свадьбы как образец народного литературного творчества" (Сельчки опис вологодске свадбе као образац народног књижевног стваралаштва) (171-180). Аутор низа етнолингвистичких студија са темом свадбе, А. В. Гура сада указује на предности и мане коришћења руских сельчких описа свадбе са границе 19. и 20. века. Раније објављена грађа овог типа обично доноси само фактографску страну обичаја, јер је уредничком руком углавном избрисано све, па и особине локалног говора. Са друге стране, овакви етнографски радови некада чувају особености индивидуалног стила и језика, поуздани су у описивању локалних обичаја, а повремено се из њих може назрети и ауторова личност. У свему осталом, ови текстови се у принципу не разликују од обичног етнографског описа. А. В. Гура овом приликом објављује у изводима архивски сельчки опис свадбе из Вологодске области који одражава традиционални поглед на свет којим се свадба схвата као неодвојиви део свакодневног живота. Исти рукопис је истовремено

и образац наивног књижевног дела који носи на себи трагове фолклорно-епског стила. Посебно су драгоцени подаци о народној етикецији, детаљи живог општења сељака и примери непосредних реакција учесника свадбе. У лингвистичком погледу рукопис пружа основу за истраживања разговорног језика руских сељака крајем 19. века.

Методолошки веома значајан допринос представља рад Е. Е. Левкиевске: "Мифологический персонаж: соотношение имени и образа" (Митолошка личност: однос имена и лика) (243-257). Теренска грађа са описима митских бића показује да се та бића међусобно разликују по степену персонификованости. Информатору је често важнија функција неког бића од његове номинације, а некада номинација и сасвим изостаје. Насупрот овоме, у неким случајевима јавља се само гола номинација, без садржаја (каква су, нпр. бића којима се плаше деца), тако да ауторка увиђа да је слика добијена на основу описа носилаца неке културне традиције апсурдна са уобичајене лингвистичке тачке гледишта (лик без имена представљен је функцијом, са друге стране нека номинација практично је без функције). Ауторка овако постављени проблем решава констатацијом да је митолошки лик увек означен именом које може бити предметно или предикатно.

Пољска етнолингвистичка школа у свом методолошком поступку ограничава се на пољску грађу. Високе научне домете ове школе одлично репрезентују радови Јана Адамовског: "Jaskinia w językowo-kulturowym obrazie światła" (Пећина у културно-језичкој слици света) (18-27), Ј. Бартмињског и Ст. Њебжеговске: "Языковая картина польского рая и ада" (Језичка слика пољског раја и пакла) (58-69) и Феликса Чижевског: "Zjawiska etnolingwistyczne na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim" (Етнолингвистички материјали из пољско-источнословенског пограничја) (561-572).

Последњих двадесетак година врло активни бугарски фолклористи овог пута представљају своја истраживања ликова светаца у бугарском фолклору, Рачко Попов радом: "Светци лечители в българския народен календар" (Светци излечители у бугарском народном календару) (365-372) и Иваничка Георгиева прилогом: "Константин Велики – император и святой" (Константин Велики – император и светитељ) (161- 170). Посебно радује прилог Е. Анастасове: "Небесное застолье 'влахов'" (Небеска храна Влаха) (36-43) који потврђује врло живо интересовање бугарских фолклориста (као иначе и етнолога и лингвиста), за раније занемаривано изучавање мањина у Бугарској (Турци, Власи).

Овај прилог осветљава један сегмент из влашког култа мртвих, али овог пута на грађи прикупљеној како у Бугарској, тако и у североисточној Србији.

Студија В. Н. Топорова: "Об одной мифоритуальной 'коровье-бычьей' конструкции у восточных славян в сравнительно-историческом и типологическом контекстах" (О једној мифоритуалној "кравље-биковској" конструкцији код источних Словена у упоредно-историјском и типолошком контексту) (491-532), бави се реконструкцијом фрагмената словенске духовне културе пошавши од текста и пратећег ритуала руских дечијих игара "ящер" и "коровай".

Изузетно високом нивоу овог Зборника доприносе и веома актуелни лингвистички радови који се, сваки на свој начин, надовезују на научна истраживања С. М. Толстой. То је, пре свега, рад Ј. Д. Апријана о основним менталним предикатима стања у руском језику (44-57), затим прилог Н. Г. Брагине о митолошким мотивима у језику (86-103), Т. И. Вендине "Пространство и време као параметри дискретизације космоса" (136-140), Т. М. Николајеве о историјској перспективи руских везника *хотя* и *хоть* (308-330), коауторски рад Т. В. Булигине и А. Д. Шмельова о морфонологији и карти света "народне етимологије" (103-115), В. Н. Телије о рефлексима архетипа сазнања у културном концепту "домовина" (родина) (466-476) и етимолошки рад Ж. Ж. Варбот: "О первичной мотивации праслав. *кѣгта "корма" (О првобитној мотивацији псл. *кѣгта "крма") (134-135).

Биљана Сикимић (Београд)

PRASŁOWIAŃSZCZYŻNA I JEJ ROZPAD, pod redakcją J. Ruska i W. Borysia, "Energeia", Warszawa, 1998 [1999], 386 str.

Ovaj zbornik od 42 rada donosi većinu referata pročitanih na istoimenoj međunarodnoj konferenciji, "Praslovenski jezik i njegov raspad", održanoj od 5-7. decembra 1996. godine na Jagelonskom Univerzitetu u Krakovu¹. Pozvani su bili istraživači iz više zemalja, sa ciljem da se čuju stavovi savremene slavistike po pitanju praslovenskog jezika, njegove geneze, dijalekatskog raščlanjavanja, raspada i nastanka novih slovenskih jezika.

Neposrednih povoda ovom okupljanju u bogatoj i dugoj tradiciji poljske slavistike steklo se više, od 50. godišnjice pojave kapitalnog dela T. Ler-Splavinskog *O poreklu i prapostojbini Slovena*, preko 30. odnosno 50. godišnjice smrti T. Milevskog i M. Maleckog, do 80. rođendana Františka Slavskog, žive legende poljske etimološke nauke i stožernog autora krakovskog *Słownika prasłowiańskiego*.

Zbornik otvara slavljениk F. Sławski (Kraków) člankom "*O pochodzeniu i praojczyźnie Słowian* Tadeusza Lehra-Splawińskiego po pięćdziesięciu latach" u kome se osvrće na uticaj i podsticaje koje je ta studija imala na potonje istraživače, koji su se bavili genезom, hronologijom i geografskim lociranjem praslovenskog jezika, a naročito njegovim posebno tesnim vezama sa pojedinim granama zajedničkog indoevropskog prajezika: H. Ulašina, K. Mošinjskog, J. Safareviča, F. Slavskog, Z. Golomba, J. Rozvadovskog, J. Rečeka odnosno A. Mejea, E. Benvenista, A. A. Zaliznjaka, O. N. Trubačova i dr. Knjigu zaključuje prilog arheologa M. Parczewskog (Kraków) "Archeologia o początkach zróźnicowania kulturowego Słowian". Između ova dva, stoji 40 radova (na slovenskim jezicima, nemačkom, engleskom i italijanskom) koji se nižu u sledu od opštijih i teorijskih tema ka posebnima, fokusiranim na određene pojave ili crte od značaja za sve ili više slovenskih jezika. Radovima ne prethode apstrakti niti su praćeni rezimeima, tako da će se ovaj osvrt, i pored pretenzija da svakome posveti jednaku pažnju, neizbežno više zadržati na priložima koji iznose provokativnije ideje, originalna

¹ Govorimo o većini, pošto se poređenjem zbornika sa hronikom skupa (up. *M. Бјелџић, Јужнословенски филолоџ* LIII, *Београд* 1997, 258-262, sa iscrpnijim opisom pojedinih referata) vidi da u njemu nedostaju na konferenciji izloženi radovi nekih autora (kao što su A. Nepokupnij, J. Reinhart, E. Eichler, H. Schaller, K. Rymut, I. Duridanov, W. Smoczyński, M. Mitu) što nigde nije predmet pomena ili objašnjena.

rešenja i smelije predloge, nego na itekako dragocenim pregledno-sintetičkim bavljenjima pojedinim temama.

Najveći broj autora bavi se pitanjem razgraničavanja perioda praslovenskog jedinstva i početka raspada, odnosno dijalekatske diferencijacije i profilisanja glavnih dijalekatskih skupina iz kojih su se izdvojili individualni jezici. Tu granicu oni pokušavaju da odrede na različite načine - putem fonetike, morfonologije, tvorbe, ili spregom više faktora istovremeno, npr: G. Holzer (Wien) "Zur Rekonstruktion urslavischer Lautungen" (na osnovu fonetizma pozajmljenica u neslovenskim jezicima, prosuđuje kako su slovenske reči zvučale posle 600. n.e. nakon "velike ekspanzije" tj. početka raspada praslovenskog jedinstva); S. Warchoń (Lublin) "Prasłowiańszczyzna i jej rozpad w aspekcie chronologizacji procesu palatalizacji spółgłosek" (daje pregledni rad o stanju proučenosti hronološke stratifikacije procesa palatalizacije suglasnika); H. Schuster-Šewc (Leipzig) "Działanie prawa sylab otwartych w późnym okresie języka prasłowiańskiego i jego rola w ukształtowaniu się słowiańskich makrodialektów" (izlaže istorijat problema i sumira dosadašnje rezultate istraživanja delovanja zakona otvorenog sloga u poznom praslovenskom i njegove uloge u formiranju slovenskih makrodijalekata); J. Sabol (Prešov) "K rozpadu praslovanskej slabiky" (donosi pregledni rad o gubljenju praslovenskog sloga); M. Enrietti (Torino) "Osservazioni sull' origine e la scomparsa degli 'jer'" (nastanak i gubljenje psl. jerova stavlja u šire fonetske okvire tako što analizira paralelizam vokalskih promena u vulgarnom latinitetu i u poznom praslovenskom, te predlaže da se gubljenje jerova proglasi 4-om tendencijom koja je dovela do raspada praslovenskog jezika); W. Boryś (Kraków) "Prasłowiański - poprasłowiański. Na granicy dwóch epok" (polazeći od evolucije slovenske imenske fleksije, predlaže neke formalne elemente za povlačenje granice između praslovenskog i poznopraslovenskog jezika); H. Birnbaum (Los Angeles) još jednom se pita "Jak długo trwał okres prasłowiański?" (oslanjajući se na fonetske činjenice - koje jedino smatra pouzdanima - sudi da se praslovenski protezao kroz dvomilenijumski period, od 1000. p.n.e. do 1000 n.e., pri čemu prvu četvrtinu čini balto-slovensko jedinstvo, dok poslednjih pet vekova traje raspad praslovenskog jezika. Zatim pokazuje da se u novijoj literaturi nalaze i neke bitno drugačije procene tih hronoloških međa); K. Steinke (Erlangen) "Indogermanisch - Urslavisch - Latein. (Zur Problem von Sprachverwandtschaften)" (ne dovodeći u sumnju neophodnost postojanja modela u nauci, preispituje valjanost Šlajherovog, u osnovi darvinističkog, modela "jezičkog stabla" koji se pokazao teško održivim zbog nemogućnosti da posluži kao podloga za nadogradnju drugim validnim teorijama,

kakva je npr. Šmitova teorija "jezičkih talasa" koja uvažava dijatopijsku dimenziju jezičkog variranja i faktor jezičkog kontakta u nastanku jezičke promene. Model "jezičkog stabla" podesan je jedino za predstavljanje divergentnih procesa u jeziku, dok se za konvergentne razvoje pokazao neupotrebljivim. Autor apeluje da se slavistika ne lišava saznanja do kojih se došlo u romanistici i indoeuropeistici, tj. da se pitanju rekonstruisanja i definisanja praslovenskog jezika ne pristupa izolovano, nego sagledavajući ga kao pojavu analognu već prepoznatim sistemima jezika konstrukta – kakav je vulgarnolatinski u odnosu na svoje izdanke, romanske jezike – i jezik fikciju, kakav je praindoevropski u odnosu na sve indoevropske jezike).

Jedan broj radova usredsređen je na dijalekatsku problematiku: opštu, pojedinog praslovenskog dijalekta, ili na kontrastiranje dve dijalekatske grupe koje vodi uspostavljanju određenih izoglosa: G. Čihun (Minsk) "*Арванна сцуркцуря ўраславннѣ*" (ističe značaj pojmovnog razlikovanja dijalekatske podjeljenosti praslovenskog jezika, kao genetski uslovljene pojave, od arealne ili arealno-tipološke segmentiranosti, koja pokazuje stepen i pravce inovacionih procesa u čijem centru se nalaze češki i slovački jezik); B. Oczkova (Kraków) "Południowosłowiańska wspólnota językowa (pewniki i wątpliwości)" (daje pregled kriterija za definisanje južnoslovenske jezičke zajednice, klasifikujući ih kao pouzdane i problematične); R. Krajčović (Bratislava) "Praslovančina v karpatskej kotline a jej vývin" (uvažavajući, pored jezičkih fakata, i arheološke i istorijske nalaze, kao i najnovije teorije o prapostojbini Slovena, prati etape pretvaranja praslovenskog u slovački jezik od VIII do XI veka n.e.); H. Popowska-Taborska (Warszawa) "Wczesne dzieje północno-zachodnich krańców Słowiańszczyzny w świetle faktów językowych" (nizom inovacija zajedničkih za kašupski i lužičke jezike argumentuje stav o njihovoj arealno-tipološkoj vezi u ranim fazama razvoja); A. Loma (Beograd) "Mundartliche Gliederung des späten Urslavischen und frühe slavisches Stammesbildungen (Mit besonderer Rücksicht auf die sorbisch-serbischen Isolexen)" (naglašavajući da je današnja trihotomija slovenskih dijalekata u poretku istok - zapad - jug rezultat relativno novog, poznopraslovenskog razvoja, autor ističe i dokumentuje značaj koji za proučavanje najstarijih stanja imaju podudarnosti između slovenskog juga i severa, poreklom iz doba pre narušavanja praslovenskog prostornog kontinuuma nemačkim, odnosno mađarskim, "klinovima". Već poznatim izoglosama orijentisanim u pravcu sever-jug, slovenačko-češkim i srpskohrvatsko-slovačkim, autor dodaje snop lužičko-srpskohrvatskih izoglosa u vidu glosara od 30-ak "srbizama"); A. Šivic-Dular (Ljubljana) "Južnoslovansko - zahodnoslovanske izoglose in njihov pomen za praslovansko dijalektologijo (na slovanskem fitonimu

za 'Alnus')" (izuzetno detaljno prati distribuciju svih kontinuantu psl. **olъxa*, **olъša*, **elъha*, **elъša* (sa podvarijantama **jelъxa*, **jalъša*) na čitavom slovenskom terenu, pa utvrđuje da je najviše varijanti sva četiri oblika ovog, u toponimiji veoma čestog, fitonima posvedočeno u slovačkom jeziku, što se razume kao još jedna potvrda njegovog centralnog položaja, najbliže žarištu praslovenskih inovacija); J. Dudášová-Kriššáková (Prešov) "K otázke juhoslavizmov v strednej slovenčine" (pregledni rad o južnoslovenskim elementima u centralnim slovačkim govorima - po autorki, jednoj od najviše diskutovanih tema u poslednjih sto godina); L. Moszyński (Gdańsk) "Językowe i pozajęzykowe kryteria dotyczące podziału dialektycznego prasłowiańszczyzny" (ističe razliku između leksičkog regionalizma i dijalektizma, a osnovnim smatra pitanje mere u kojoj se leksička diferencijacija praslovenskog jezika može identifikovati sa njegovom dijalekatskom strukturom, te zaključuje da leksiku čiji se areal poklapa sa dijalekatskim prostiranjem treba smatrati dijalektizmima, dok ostalo spada u regionalizme). U izvesnom smislu ovom tematskom krugu pripada i R. Eckert (Berlin) "Partiell urslawisch-baltische Entsprechungen und ihre Interpretation" (razmatra nekoliko slovensko-baltskih delimičnih podudarnosti, na nivou dijalekata ta dva jezika).

Veliki broj radova bavi se praslovenskim nasleđem problemski ili tematski, pri čemu su hronološke i dijalekatske granice u drugom planu, ili su nebitne. To su pretežno etimološki radovi, različitih profila i dijapazona: *Л. В. Куркина* (Moskva) "*Термины подсе-но-оіневоіо зем.леге.ли □ в сосіаве іраслав □ нскоіо словар □*" (nekoliko glagola iz ove skupine razmatraju se u funkciji hronološke stratifikacije i arealnog grupisanja elemenata cele tematske grupe reči, čime se pokazuje kako takva analiza može biti relevantna za opisivanje dijalekatskih odnosa u raznim etapama razvoja praslovenskog jezika); *В. В. Varbat* (Moskva) "*О іоінезговоу ориеніаціи іри реконсірукціи и □ іи.молоізаціи іраслав □ нскоіо лексическоіо фонга*" (prednosti ovakvog metoda prikazuju se revidiranjem postojeće etimologije psl. **trъvati*: ne od ie. **tr̥-*/**tr̥v-*, već zajedno sa psl. **truti* i **tra(ja)ti*, od psl. **terti*, **tro*. Slučaj identifikovanja etimološke podudarnosti dva tvorbena lanca poreklom od istog etimološkog gnezda na osnovu strukturnog paralelizma fonetski različitih oblika ilustruje se leksičkim parom rus. dijalekt. *koparulja* : *čeparulja* 'korito izdubljeno u drvetu' < **kopati* : **čepati*); *Ј. Влајућ-Појовић* (Beograd) „Семантика као фактор у формирању етимолошког гнезда” (pošavši od semantike, daje formalne argumente za prestrukturiranje etimološkog gnezda psl. **kositi* tako što tradicionalno rekonstruisanom paru homonimnih denominala pridodaje treći, primarni glagol **kositi III* "seći; udarati; tući se; svađati se itd." u

kome je realizovan -o- vokalizam ie. korena **kes-* /**kos-* /**ks-*); L. Selimski (V. Trnovo - Katowice) "Z prasłowiańskeigo dziedzictwa leksykalnego w gwarach bułgarskich" (ukazuje na nekoliko bugarskih dijalekatskih reči kojima se mogu korigovati ili dopuniti tumačenja u novijim etimološkim rečnicima i studijama); M. Bjeletić (Beograd) "Praslovenska leksika u etimološkom rečniku srpskohrvatskog jezika" (principi selekcije tipova reči koje čine odrednicu detaljno su ilustrovani primerima iz "Ogledne sveske" budućeg Etimološkog rečnika srpskog jezika); W. Sędzik (Kraków) "Słowiańskie 'zewnątrz, na zewnątrz, foras, foris, extra'" (tvorbena i semantički razlikuje tri grupe termina za taj pojam: kontinuantе psl. **vъnъ* : **vъně* koje su i opšteslovenske; izraze kao *na polje* - *na polju* i *na dvorъ* - *na dvorě* koji su arealno komplementarni na slovenskom terenu; raznovrsne lokalne inovacije - npr. polj. *zewnątrz*, sln. *zunaj*, rus. *snarúži* itd.- pri čemu se hronologija tri grupe poklapa sa razvojnim putem od jezičkog jedinstva do disperzije); M. Wojtyła-Świerzowska (Kraków) "Elementy kentumowe w słownictwie prasłowiańskim" (na primeru nedovoljno proučenog problema tzv. kentumskih upada u praslovensku leksiku pokazuje kako jezički materijal može da se upotrebi za rekonstrukciju određenog modela sveta starog više hiljada godina; analiza leksike sa tom fonetskom "anomalijom" pokazuje da ona pripada određenim kulturno-civilizacijskim slojevima pošto njome denotirane realije odražavaju tri različita kentumska supstrata sa kojima su satemski pre-Prasloveni dolazili u kontakt u svojim migracijama tokom različitih epoha; detaljnim etimološko - semantičkim pretresom psl. **koto*, **klěť* i **gordъ* autorka utvrđuje da prvi uopšte ne pokazuje kentumski refleks niti je graditeljski termin, da je drugi graditeljski termin pozajmljen iz nepoznatog kentumskog jezika, dok je treći autohton kentumski refleks, nasleđen iz praindoevropskog, iz epohe slabe diferenciranosti ie. dijalekata na grupe kentum i satem); G. Rikov (Sofija) "The Long Root Vowels in the Slavic Verbs of the Type *běžo*, *sěko*, *zějo*" (odbacuje teorije po kojima su glagoli ovog tipa balto-slovenska inovacija i prepoznavši njihove pandane u ostalim ie. dijalektima, sudi da su oni predstavnici ie. proterodinamičkog prezenta i preterita); W. Basaj (Warszawa) "Najstarsza warstwa frazeologii słowiańskiej" (preglednim radom osvetljava rezultate do kojih su došli istraživači ovog problema i nerešene metodološke probleme koje su oni identifikovali kao prepreke napretku u toj oblasti). Ovoj grupi radova najbliži su i nekoliko onomastičkih priloga: J. Udolf (Heidelberg) "Typen urslavischen Gewässernamen", A. Cieślíkow (Kraków) "Czy istniali przezwiska w antroponimii prasłowiańskiej?", M. Malec (Kraków) "Początki słowiańskich imion

w formie imiesłowów biernych", M. Majtan (Bratislava) "Słowansko-slovenske osobne meno 'Mojtech'".

Zbornik se završava nekolicinom prigodnih priloga posvećenih jubilentima: T. Z. Orłoś (Kraków) "Studia Tadeusza Lehra-Spławińskiego nad słownictwem prasłowiańskim"; J. Siatkowski (Warszawa) "Badania Zdisława Stiebera nad prasłowiańszczyzną"; L. Bednarczuk (Kraków) "Rozpad języka prasłowiańskiego w świetle badań Tadeusza Milewskiego i nowszych hipotez etnogenetycznych"; T. Szymański (Kraków) "Język prasłowiański w ujęciu Franciszka Sławskiego"; J. Rusek (Kraków) "Aspekt słowotwórczy w dyskusjach nad różnicowaniem języka prasłowiańskiego (w ujęciu F. Sławskiego i jego uczniów)"; B. Walczak, M. Walczak (Poznań) "Leszek Ossowski o praojczyźnie Słowian"; W. Witkowski (Kraków) "Poglądy St. Smal-Stockiego na pochodzenie języka ukraińskiego po osamdziesięciu latach"; K. Wrocławski (Warszawa) "O formie artystycznej tekstów ludowych zapisanych przez M. Małeckiego w Macedonii Egejskiej".

Jasna Vlajić-Popović (Beograd)

**FILOLOGIJA 30–31. Razred za filološke znanosti. Zagreb, 1998,
351 str.**

У овом броју *Филологије* штампани су реферати прочитани на научном скупу *Отворена питања хрватске лексикологије*, који је одржан у Загребу 27–29. децембра 1997. у организацији Разреда за филолошке знаности ХАЗУ.

Скуп је радио у три секције: 1. Врсте рјечника, 2. Лексикографска методологија и 3. Сувремена лексичка норма. Прочитано је 48 реферата домаћих аутора и 8 страних аутора.

Уводно је излагање Рудолфа Филиповића: “Хрватска лексикографија у оквиру еуропске лексикографије”, (1–8). Циљ излагања је дат у наслову, и да би се то постигло, како аутор каже, “приказат ће се резултати рада главних еуропских лексикографа изнесени на годишњим састанцима и знанственим скуповима или објављени у часопису Еуропског друштва за лексикографију (European Association for Lexicography – Euralex) *International Journal of Lexicography*. Затим ће се показати како се рад хрватских лексикографа уклапа у ту дјелатност” (1).

Први зборник Euralex-а објављен је 1984. (а скуп је одржан 1983. у Ексетеру); у њему су показане смернице за даљи рад; поновићемо само неке од њих: проф. Џон Синклер (John Sinclair) са универзитета у Бирмингему предлаже увођење лексикографије на постдипломске студије, а курс би “обухватио пет подручја: 1) информатичку технологију, која се изводи из разних теорија, нпр. математике, физике и психологије, 2) информатичку лингвистику, 3) опћу лингвистику, 4) лексикографију, 5) искуство у скупљању језичког материјала. Његов је закључак да је чињеница што је досад лексикографија била одвојена од студија језика шкодила и једном и другом” (3) (Одбор за лексикографију ХАЗУ исто је учинио 1997); проф. Херберт Вајнганд (Herbert Weingand) из Хајделберга предлаже општу теорију лексикографије састављену “од четири саставнице: прва обрађује циљ рјечника, однос према другим теоријама и принципе из повијести лексикографије; друга покрива теорију организације; трећа обухваћа теорију лексикографског истраживања језика (скупљање података, процесирање података, помоћ компјутера; четврта покрива теорију лексикографског описа језика (типологију рјечника и текстуалну теорију за лексикографске текстове)” (3–4); “Лексикографи не смију стајати по страни и остати незаинтересовани за развој компјуторске лексикографије ... Већ идуће године

(1984) компјуторска је секција добила предност пред другим секцијама под насловом Компјуторска лексикологија и лексикографија” (4–5).

Други су зборници били посвећени: Bank of English (који садржи преко 200 милиона речи); различитим лексикографско–лексиколошким проблемима (структури лексикографске дефиниције, сложеницама као лемама, метафори, граматички у реченицама, неологизмима, посуђеницама и др.); изради терминологија различитих струка. Ове су поставке касније разрађиване и примењиване (и од хрватских лексикографа).

Вратимо се загребачком скупу. На првој је секцији *Врсте рјечника* прочитано седамнаест реферата посвећених различитим типовима речника: речницима нових речи, етимолошким речницима, анекским речницима, двојезичним речницима и др. Задржаћемо се само на садржају четири реферата.

1. “О хрватском честотном рјечнику”, М. Могуш (71–78). Могушев хрватски честотни речник састављен је на корпусу од милион речи, а Фурланов из 1961. на корпусу десет пута мањем. Рад је интересантан због описа прикупљања грађе. Такође су интересантни и принципи лематизације; уношене су само адаптиране стране речи, синтагме и фразе, изостављени су сви домаћи и страни антропоними и топоними, као и придеви изведени од њих, прави хомоними су дефинисани, а неправилни су акценатовани (из чега се закључује да леменису акценатоване), дијалектизми који се од стандардног облика разликују само фонолошки стављани су под стандардну одредницу (нпр. *денес је дато под данас), поименичени придеви лематизовани су као именице (нпр. *дебели уста* – *дебели* м), трпни придеви у функцији предиката давани су под глаголима, а они у функцији атрибута посебно су лематизовани.

Дати су и неки резултати: најфреквентнија је одредница глагол *бити* – 4,18%, везник *и* – 4,1 %, предлог *у* – 2,7 %, затим следе *да*, *он*, *на*. Разуме се, постоје разлике у различитим типовима корпуса.

2. “Одговарајући образац категоризације изванјезичнога универзума као полазишна фаза у изради тезауруса”, Ања Николић–Ноут (91–104). Тезаурус се дефинише као ономасиолошки речник, који полази од ванјезичке стварности и нуди речи за поједине предмете, појмове; циљ је да корисник изабере најприкладнију реч. Дакле, полазиште је концептуално структурирана ванјезичка стварност; број макролема у тако структурираном систему (односно у енциклопедији стварности) мора одражавати одговарајућу културу – природну, материјалну и духовну. Даље се даје шест таквих концепата према Тезаурусу енглеског језика из 1852. године.

3. “Приједлог за хрватски семантикон као синтезу лексика и граматике”, Неда Пинтарић (113–126). У реферату се говори о концептуализацији смислова и о груписању лексема према смисловима. Предлаже се разрада семантикона у три нивоа: прво би се обрадиле основне лексеме и њихови деривациони системи; затим би се обрадила синтагматска спојивост лексема; на крају би се обрадиле реченице и текстови различитих жанрова. “Циљ таква семантикона јест повезивање темељних лексичких и граматичких склопова у динамичном облику који омогућује технологија рачунала. Тим мрежним усустављивањем смислова, а не ријечи, хрватски семантикон придонио би суставној стандардизацији и бољем учењу хрватскога језика” (113).

4. “Избор и обрада грађе за синонимни рјечник”, Бернардина Петровић (105–112). Приказан је метод компјутерског прикупљања грађе из једнојезичких и двојезичких речника и предложена је структура речничког чланка.

На другој је секцији *Лексикографска методологија* прочитано 27 реферата, али ћемо ми скренути пажњу само на један.

“Конверзија као граматички и лексикографски проблем”, Бранка Тафра (349–361). Рад се, да тако кажемо, састоји из два дела. У првоме се теоријски објашњава конверзија као деривациони процес и дају се примери различитих врста конверзије. Показује се да конверзија није тако ретка у флективним језицима као што се у науци мисли. И још нешто и очекивано – показује се да речи настале конверзијом нису даље продуктивне (само је неколико примера даље творбе – *младин, правни, правник*); нешто су творбено продуктивнији попридевљени трпни придеви: *љубљеник, затуцанко*. За сваки пример требало би, како ауторка предлаже, направити доказну процедуру о преобразби; критерији би били: акценатски, морфолошки, творбени (развијање даље деривације), синтаксички, семантички, лексиколошки (успостављање нових семантичких односа, антонимских *вани* : *дома* или синонимских *добро, посед, имање*).

Други део рада посвећен је лексикографским грешкама и омашкама. Навешћемо неке од њих. Према ауторкином мишљењу *умрли* у значењу *покојник* треба да има посебну одредницу; у Анићевом речнику нема посебну одредницу, већ је то прикључено придеву (исто је и у РМС). Слажем се са ауторком. Даље се ауторка пита да ли би у нашим речницима требало дати посебну одредницу за *ја* (*le moi*) због непроменљивости, средњег рода, могућности деривације (*јаство*); или би требало посебно лематизовати *Бог* (без множине), *бог* (са множином) и *бог!* (непроменљиво); па даље, да ли *путем* као предлог (*путем поште*) и *путем* као прилог (*писменим путем*) треба посебно лематизова-

ти (у Анићевом речнику то није учињено; у РМС *путем* као предлог дато је уз именицу *пут*, а *путем* као прилог дато је као посебна одредница).

Закључак: “Будући да је класична подјела ријечи на врсте још увијек главни критериј за успоставу натукнице, у једном се рјечничком чланку не би смјеле наћи одреднице за врсту ријечи. Нова граматичка одредница врсте уједно је и мјерило за успоставу нове натукнице” (361).

У трећој секцији *Сувремена лексичка норма* прочитано је дванаест реферата. Кратко ћемо се осврнути само на један од њих.

“Неке одлике лексика у сувременој хрватској публицистици”, Лада Бодурина (417–426). Како констатује ауторка: “Промјене се у хрватском лексикону у деведесетим годинама двадесетог столјећа могу разврстати у неколико скупина:

1. хрватски термини/стручни називи – апсолутна и нагла, готово тренутна превласт (штовише и семантичка поларизација у односу на синонимне изразе);
2. хрватске ријечи које се с разних разлога, углавном нелингвистичких, желе наметнути другим (једнако вриједним и једнако прихватљивим или чак прихватљивијим) замјенама, тзв. идеологеми;
3. хрватске замјене које коегзистирају с интернационализмима каткада исте, а каткада дијелом различите стилске вриједности” (419–420).

У прву би групу спадали термини везани за државну администрацију: *велепосланик*, *путовница*, *врховништво*, *челништво*, *часник*. “Њихово појављивање у публицистичким текстовима логична је посљедица новог статуса тих лексема те стога и не изненађује. Публицистички се стил стога јавља само као преноситељ одређеног стања у хрватском језику, а не као његов стварни креатор” (420). У другој су групи лексеме којима се из социолингвистичких и психолингвистичких, а ређе из лингвистичких разлога даје предност: *назочност* – *присутност*, *извијешће* – *извјештај*, *подријетло* – *поријекло*, *гласовати* – *гласати*, *пучанство* – *становништво* и др. У трећој су групи домаће лексеме којима на супрот стоје интернационализми. “Ту су тенденције стандардног језика двојаке. С једне ће стране у бираним, дотјераним исказима предност углавном бити давана домаћим лексемима. То је у складу са опћим пуристичким тенденцијама, нарочито израженим у хрватскоме језику деведесетих година двадесетог столјећа. Тако ће *сустав* имати предност над *системом*, *положај* пред *позицијом*, *каквоћа* над *квалитетом*, *чинбеник* над *фактором* ... С друге пак стране у појединим ће функционалним стиловима (нпр. у знанственоме, али и разговор-

номе) интернационализми сасвим добро функционирати те имати чак и предност над хрватским замјенама “(421–422). Даље ауторка говори о томе да између домаће и стране речи не мора увек бити семантичке подударности; најчешће је, што је и разумљиво, хрватска лексема семантички богатија. “Публицистички стил остаје неосјетљив на значењске нијансе типа *информација* – *обавијест*, *лице* – *особа*, *личност* – *особност*, *интерес* – *занимање*, *ток* – *тијек*, *официр* – *часник* и сл.” (424).

У овоме је зборнику још много интересантних саопштења; о њима ће други другом приликом.

Даринка Гортан–Премк

ОСВРТИ

МОНОГРАФИЈЕ, КЊИГЕ

Milka Ivić: LINGVISTIČKI OGLEDI, TRI. Biblioteka XX vek, Beograd, 1999 (2000), 197 str.

Реномирана библиотека *XX век* постала је препознатљива и по томе што објављује значајна дјела из лингвистике. Управо је у овој библиотеци изашла трећа књига лингвистичких огледа Милке Ивић. У њој су радови које је ауторка написала у периоду између 1990. и 1999. године и сем једнога сви су већ били објављени. Књига има следећа поглавља: 1) *Боје у језику*, 2) *Граматички описи српског језика сагледани из новог угла*, 3) *О сигнализовању значења – синтаксичких и лексичких*, 4) *Из историје лингвистике – наше и светске*.

Прво поглавље – посвећено бојама као лингвистичком и културолошком проблему – повезује ову књигу са претходном, насловљеном *О зеленом коњу. Нови лингвистички огледи*, 1995, у којој је такође један одељак посвећен истој проблематици. У најновијој књизи три написа разматрају проблем боја. Сви радови објављени у ове двије књиге у којима је та проблематика у жижи пажње омогућују да се српска лингвистичка, а и шира културна јавност потпуније упозна са тајном која гласи: који су то путеви довели до данашње употребе назива за боје, шта је ту само српско, шта је општесловенско итд. Почесто се у тим редовима упознајемо и са ситуацијом у другим европским и неевропским језицима и културама.

Друго поглавље обухвата пет радова, о чијем карактеру обавјештава наслов поглавља. Они су настали као резултат тежње Милке Ивић “да се актуелна граматичка ситуација српског језика почне најзад систематски 'снимати' из визуре неких кључних теоријских сазнања до којих је језичка наука дошла у неколико последњих деценија овог века” (69). Примјењујући таква достигнућа, добићемо и потпуније описе савременог српског језика, на чему ће се онда заснивати и граматичка норма његова – сматра ауторка и сваким радом потврђује, у ствари, такво мишљење.

Треће поглавље садржи десет радова. Сви они, такође, помјерају наша знања о појединим питањима српског језика и освјетљавају нове позиције са којих се показује оправданим разматрати дате појаве. Тако нам у првом раду у овоме поглављу – *О прилошкој детерминацији глаголског предиката* – ауторка

даје преглед релевантних новина у изучавању предикатске детерминације у савременој лингвистичкој науци, али при том, на грађи из савременог српског језика, указује и на оно што би било релевантно убудуће ту узимати у обзир, имајући у виду чињеницу да се ради о нечему што још није било уочено, или је било недовољно уочавано у радовима не само домаћих него и иностраних стручњака који се баве овом проблематиком.

У четвртоме поглављу објављена су три рада. Први је посвећен првој свесци *Гласника Друштва српске словесности*, свесци која се појавила године 1847, знамените за српски језик и културу. Она својим садржајем свједочи да је Друштво – претеча наше Академије – уткало вриједно дјело у српску културу тих преломних година. Друга два рада посвећена су великанима славистике и лингвистике 20. вијека: Александру Белићу и Роману Јакобсону. Ауторка показује како је у својим лингвистичким учењима Александар Белић долазио понекад до закључака који су тек касније потврђивани као значајни у свјетским лингвистичким радионицама. С друге стране, у својству дугогодишње блиске саговорнице од највишег научног повјерења, Милка Ивић нам износи много непознатих чињеница које се тичу научног дјела и моралног лика Романа Јакобсона.

Укратко, књига *Лингвистички огледи, три* Милке Ивић представља новину и по теоријском приступу стварима и по избору разматраних тема*.

Срето Танасић

* Шири приказ објављује *Славистика IV*.

Бојдан Терзић: РУСКО-СРПСКЕ ЈЕЗИЧКЕ ПАРАЛЕЛЕ.
Славистичко друштво Србије (= Славистичка библиотека, књ. 4),
Београд, 1999, 350 сир.

Књига познатој београдској слависти Бојдана Терзића Руско-српске језичке паралеле проблемски је подељена на пет делова чије садржаје чине: 1. теоријско-методолошка истраживања конфронтитивне лингвистике; 2. конфронтитивна деривациологија, 3. синхрониска контрастиологија, 4. историјска контрастиологија, 5. *Personalia* из ула руско-српских научних веза.

Iako delove kwige povezuje ista op{ta tema (rusko-srpske jezike i lingvisti~ke veze), svaki od wih predstavlja prili~no autonomnu celinu, koja bi i da je zasebno objavqena imala samostalnu nau~nu vrednost.

Б. Терзић има своје приоритетне теме, које су с једне стране биле и остале часне у српској лингвистичкој славистици, али у оквиру њих Б. Терзић има свој ула ледана у своје приоритетне научне проблеме, који друи нису обрађивали, или их нису обрађивали на начин сличан његовом. Тако, иштући о истраживањима конфронтитивне лингвистике, Б. Терзић посебну пажњу посвећује јојмовно-терминолошким истраживањима те славистичке дисциплине. Пре свега захваљујући Б. Терзићу у београдској славистици су се успалиле неке терминолошке и концептуалне дистинкције до сада карактеристичне првенствено за чешку, словачку и полску славистику, као што је разликовање контрастивне од конфронтитивне анализе.

У истој тематској области Бојдан Терзић пажљиво расправља иначе прилично заостављено истраживање могућности комбиновања конфронтитивних и дијахроничких израживања, разматра специфичности Кошчићеве диференцијалне методе, бави се конфронтитивном анализом у светлу проблема интерференције у процесу учења руској језика и даје глобалну оцену перспектива конфронтитивних славистичких израживања.

У глави посвећеној конфронтитивној деривациологији главни предмет пажње Бојдана Терзића је иначе врло развијена катеорија *nomen agentis*. Оно што је о тој катеорији овде објављено представља својеврсну књигу у књизи, али врло складно уклољену у књиво Руско-српских језичких паралела. Међушим, и у деривациологији Бојдана Терзића привлаче сјорна и недовољно расветљена истраживања, нпр. о суфиксидалним сложеницама у руском и српском језику, или о деадјективним суфиксидивима истра столовая, чебуречная и сл., врло часних у руском језику.

Пишања синхроничке кониакџолоџије Б. Терзић активно размаџра од џочейка своџ научног рада и џосебно инџезивно џоследњих џодина, сџављајући их увек у оквир џроблемаџичке кулџуре усменоџ и џисменоџ изражавања (о чему је заједно са др Драџом Ђуџићем и др Еџоном Фекеџеом објавио и џознаџу књџу Слово о језику). И џу Б. Терзић џоказује исџанчан смисао да реџисџрује џроблем, да џрикуџи релеванџну џрађу и да џа усџешно и, џиџо је нарочџиџо важно за нормаџивисџичка џишања, џрисџуџачно објасни.

У домену дијахроничке кониакџолоџије џажња Боџдана Терзића усмерена је џрвенсџено на 18. век и џочейак 19. века у развоју језика срџске књџевносџи, као и на уџицаје рускоџ језика на срџски језик џоџа времена (Ј. Раџић, З. Орфелин, Г. Зелић, Н. Раџићев).

Паажњу ће свакако џривуџи радови Б. Терзића о џојединим руским и срџским слависџима. Будуџи да је лично знао џакве корифеје слависџичке науке као џиџо су А. Белић, Р. Јакобсон, В. В. Виноџрадов, В. Дорошевски, Б. Унбеџаун и мноџи друџи, и да је одлично џознавао џихов научни оџус, Б. Терзић је моџао да осџави о џима сведочансџва и оџене неџоновоџиве занимљивосџи.

Руско–срџске језичке џаралеле су џосредно и џанорама срџске линџвистџичке слависџичке у једном џеном важном делу какав је срџска русисџика. Будуџи џоком џроџеклџх џеџ деценија зачеџник мноџих за срџску слависџичку важних џослова, Боџдан Терзић је ненамеџљиво усмеравао џажњу каснијих исџраживача на одређене обласџи. Главне од џих су џредсџављене сасџавним деловима књџе Руско–срџске језичке џаралеле. Али срџска слависџичка џрисуџина је у џој књџизи још на један начин – џосредсџвом Слависџичкоџ друџиџва Србије, које је иницијалџор и издавач ове књџе, и којем џај издавачки џоухваџи служи на часџи.*

Предраџ Пиџер

Т. В. Циџџџн: ДВИЖЕНИЕ И ПУТџ В БАЛКАНСКОУ МОДЕЛИ МИРА.
ИССЛЕДОВАНИџ ПО СТРУКТУРЕ ТЕКСТА. Инџрик,
Москва, 1999, 374 сџр.

Нова књџа Т. В. Циџџан даље шири и развија концепџи балканскоџ модела свеџа. Полазеџи од сџароџ линџвистџичкоџ концепџиа језичкоџ савеза, језичко џросџрансџиво овим исџраживањама добија нове димензије и инџерџреџације.

* Шџру верзију овоџ џриказа доноси Зборник Маџице срџске за слависџичку 1999/56џ57.

Књига поред увода (Балкански модел свећа: покушај погледа сјаја и изнуира) садржи седамнаест поглавља: Балканско просјетранство; Просјетранство sub specie крећања у албанској бајци; Крећање по сјећеницама (око Агониса и Диониса); Усјећање по сјећеницама које воде на доле (јући на небо у лејонској дајни); Језички јесет ујрављен ка себи (ејички дајив); Време - јросјетор - крећање (збијено време); Крећање у збијеном времену; Пућ Одисеја - јућ по лавиринћу; Пућ по води - реци - Дунаву; Из балканској јасјирској шексја; Митолошки досје јасјира и формирање јасјирској шексја (на материјалу руске бајке); Памћење речи; У јочејку беше јасјир; Песма јасјирце - албанска верзија балканске јасјорале; Шар-јланина - јунакиња јужнословенске (македонске) јасјорале; Планирани сусрет са оним свећом: клидон; Продор оној свећи кроз око-јрозор; По јућања јшмо-назад, и заврши поглавље: На крају јућа.

Онако како се јресјавља у балканском моделу свећа, крећање је сложено, са сјаљним враћањима и јшме је одредило садржај и композицију ове књиге. Крећање и јућ који су универзални за сваки модел свећа, у балканском контексту су особини, што је диктирано специфичношћу балканској хронојоја. Тој мозаичности, монјажности, балканској модела свећа одговара и ова књига својим јресјесењем балканске јтрадиције. Ауторка смајра да је логика која их обједињава, логика јредмеја ојисивања, иде разно јроизлази из истој, мнојо из јединичној и обрнуто, а екјензивности и инјензивности се нижу узјамно се јодржавајући и ојравдавајући.

Биљана Сикимић

Рисјих Сјаана, Радић-Дујоњић Милана: РЕЧ. СМИСАО.
САЗНАЊЕ (СТУДИЈА ИЗ ЛЕКСИЧКЕ СЕМАНТИКЕ).
Филолошки факултет Београдској универзитетја (Монојрафије,
књига 88), Београд, 1999, 276 сјр.

У монојрафији се размајра лексичко значење у најширем смислу, одређено са сјановишја јтрадиционалне сјруктуралне јтеорије, јтеорије инјералној ојиса језика, јтеорије универзалне семантике и јтеорије језичке личности. Размајрани су следећи јроблеми: јшови и ојанизација лексичкој значења и начини њиховој јресјављања, лексичко значење и ојшји језички јши, лексичко значење и језичка (конјетуална) слика свећа, лексичко значење

и прагматика, начини представљања синтагматској и парадигматској плану лексичких јединица, примена когнитивне теорије и теорије језичке личности у пристицању лексичком значењу.

Монографија се састоји од пет целина. Уводна студија Лексичко значење (од композиционе анализе до интегралног описа лексичких јединица) даје неопходна обавештења о теоријским пристицањима и методама коришћеним у каснијим поглављима монографије, али је истовремено и врло корисан преглед неопходан свима који се баве лексиком. Ова целина има десет поглавља:

1. Лексичко значење као предмет лингвистичких исцртавања
2. Типови лексичког значења
3. Лексичко значење и општи језички тип
4. Лексичко значење и језичка (концептуална) слика света
5. Лексичко значење и прагматика
6. Организација лексичког значења и начини њеног представљања
7. Семантички метајезик: представљање лексичког значења семантичким примитивима
8. Интегрални опис лексичких јединица и системска лексикографија
9. Лексичке функције и типови сјојивости лексичких јединица
10. Когнитивни пристицањ лексичком значењу и примена теорије језичке личности.

Читалац се упознаје са различитим теоријама и методама представника руске и пољске семантичке школе, Ајресјана, Караулова и Вјезбицке - пре свих, али и значајних зајадних лингвиста: ван Дајка, Филмора, Бендикса.

Друга целина, названа Организација лексичког значења, садржи шест поглавља, односно радова Милане Радић-Дујоновић (Идентификаџор - кључни елементи семне структуре речи; Семантичкеское џдро и џто место в композиционој структури лексическојо значениџ слова; Семантичко језџро и семантичка џериферија као основни џоказатељи конџакџа лексичких јединица у словенским језицима; К воџросу о семантическоу џерифериши лексемџ и џе роли в џереводноу лексикоџрафиши; Идеоџрафска класификаџија руско-срџских меџујезичких џаронима; Фразеолошки везана значења у руско-срџском двојезичном речнику). У веџини њих је видљиво боџаџо ауџоркино исцсџтво у раду са студентиима руској језика. Ауџорка у овој целини уљавном исцтражује семни џоџенџијал речи и начине њџове анализе.

У делу Когнитивни и интегрални пристицањ, џреџем џо регу, коришћењем теорије интегралној описа, освџтава се и убедљиво објашњава џро-

блем јарџикула у срџском језику. У размајрању јојединих јроблема у вези са јарџикулама јримењена је којнијивна теорија, засиујљена у радовима Бендикса, Филмора, ван Дајка и Телије.

У четвртој делу □ Језичка личност и концепиуализација лексичкој значења □ ауторке на јримеу неких кључних речи из сфере духовности срџској и руској језика (дух, душа, срце) јоказују друшћвену и јсихичку условљеност концепиуализације њиховој значења. Ове речи су размајрале са сћановишиа теорије језичке личности Караулова, теорије универзалне семантике Вјежбицке и уз јримену концепиуалне анализе Черњејко. Ауторке су се ојределиле за јојребу семантичкој мейјезика са сћецифичним речником (који чине семантички јримјиви) и са сћецифичном синтаксом јредикајско-арјуменјске дубинске семантике.

Пета целина - Примена теорије језичке личности у јрисиуу књижевном делу - садржи два рада: рад Сћане Рисић исјој назива као целина и рад Милане Радић-Дујоњић о јревођењу нејреводивој на јримеу руској јревода "Горској вијенца".

Књиа још садржи закључак, шири сћисак лијерајуре и рејсјре. После сваке целине дај је исјријан сћисак лијерајуре шјо знајно јовећава њену јојребну вредност*.

Ђорђе Ојашевић

Милан Шијка: ПРИЧЕ О РЕЧИМА. ЦПЛ - Промејеј, Беојрад
- Нови Сад, 1998.

Есјејшка микројексиуалних форми израз је нашеј доба као шјо су енциклоједизам и духовијост садржаја одлике савремене лијерајуре.

Приче о речима Милане Шијке линјисјичка је књиа, духовијо изнаеђење и јлог јријоведне сажејосји. Већ у самом јредјовору "Абракадабра" (ни мало случајно одабран назив) аујор релативизује наше знање о језику, блајонаклоно кријикује једнообразан јрисиуу исјраживању речи и индирекјно исјиче колико се у фокусу линјисјичких исјраживања марјнализују наше обичне, свакидашње речи.

Прва занимљивосј књие Приче о речима лежи у чињеници да аујор исјражује речи из свакидашњеј јовора. Тако су у јојлављу књие које носи назив "Дашио ми ји дашио" смешијене јриче о речима из школске јорбе

* Шри приказ објављује Славистика IV.

На Филозофском факултету у Новом Саду, у оквиру програма **Психологичка испитивања** (у периоду од 1977. до 1998), прикуљен је корџус телефонских разговора (магнетофонским снимањем у разним ситуацијама), који је затим транскрибован. Већи део њих чине разговори образованих људи средњих година. Овако транскрибовани телефонски разговори чине део **Новосадског корџуса разговорног језика**.

Књига садржи уводно поглавље "Дискурс телефонских разговора" (стр. 5-13), затим објашњење транскрипције (стр. 14). Следи корџус телефонских разговора који су систематизовани као "Приватни телефонски разговори познатих особа" (стр. 15-20), "Приватни телефонски разговори непознатих особа" (стр. 21-45), "Институционални телефонски разговори у књижари" (стр. 46), у Хитној помоћи (стр. 47-57), у приватном предузећу (стр. 58-96). Корџус се завршава порукама које су остале познате односно непознате особе на телефонској секретарици (97-100).

Новосадски корџус разговорног српског језика **чине и 34 свеске емпиријске** њих изашле у периоду од 1997. до 1998. године.

Биљана Сикимић

ЗБОРНИЦИ**KOGNITIVNI PRISTUPI JEZIKU**

(Barbara Lewandowska-Tomaszczyk (ed.): *Cognitive Perspectives on Language*, Peter Lang, 1999, 235 str.)

Kognitivna lingvistika pojavila se kao svojevrsan odgovor na bespuća generativne, čomskijanske lingvistike. Mada je u globalnim crtama znatno različita od naše istraživačke tradicije (prvenstveno po postulatu negiranja autonomije gramatičkih struktura), mnoga rešenja kognitivne lingvistike podudaraju se sa tzv. tradicionalnom evropskom leksikologijom, u čijim se granicama kretalo i kreće proučavanje leksikona kod nas. Upravo, može se reći da su mnoga rešenja kognitivne lingvistike, posebno u oblasti leksičke semantike i leksičkih relacija, preuzeta iz tradicionalne evropske leksikologije.

Kognitivna lingvistika danas je već etabliran misaoni tok sa velikim brojem radova i organizacionom strukturom. Postoji strukovna organizacija kognitivne lingvistike - International Cognitive Linguistics Association (ICLA), adresa u Internetu: <http://odur.let.rug.nl/orgs/icla/>, koja izdaje svoj bilten (adresa: <http://odur.let.rug.nl/orgs/icla/newslett.html>), kvartalni časopis *Cognitive linguistics* (adresa: <http://www.degruyter.de/journals/cogling/index.html>), te održava bijenalne kongrese. Poslednji, šesti kongres održan je u Stockholmu (Švedska) u julu 1999.

Postoje takođe nezavisna kognitivnolingvistička izdanja, kakav je, recimo, *Pedagogical Quarterly of Cognitive Linguistics* (adresa: <http://pqcl.indstate.edu/fall98/title.html>). Usput budi rečeno, dobar pregled lingvističkih časopisa može se dobiti na sledećoj strani liste Linguist: <http://www.emich.edu/~linguist/journal.html>.

Zbornik koji predstavljamo uklopljen je u kognitivnolingvistički misaoni tok, ali istovremeno pokazuje širinu, kako idejnu, tako i problemsku, tog misaonog toka. Drugim riječima, kognitivna lingvistika jeste kognitivni pristup jeziku, a ne puko ponavljanje i testiranje ideja rodonačelnika misonog toka (Langackera i Lakoffa prije svih).

Zbornik je rezultat kongnitivnolingvističke sekcije 31. okupljanja lingvista u poljskom Poznanju iz maja 1998. Zbornik je ujedno prva knjiga u ediciji Polish Studies in English Language and Literature (pod uredništvom Jaceka Fisiaka). Zbornik donosi 15 radova, a opremljen je i kratkim predgovorom urednice, indeksom citiranih autora, te pojmovnim indeksom.

Zbornik otvaraju dva široko zakrojena teorijska rada. U prvom Z. Wąsik raspravlja o *Kognitivnoj teoriji Sydneya Lamba i pojmu idiolektā kao predmetu lingvističkih istraživanja*, dok u drugom P. Łozowski elaborira pojam panhronije u radu *Panhronija ili lingvistika bez sinhronije*. Sledi rad K-U. Panthera i L. Thornburg pod naslovom *Prinuda i metonimija: interakcija konstrukcijskog i leksičkog značenja*. U sledećem prilogu B. Lewandowska-Tomaszczyk predlaže *Kognitivno-interakcijski model međujezičke analize: novi pogled na 'tertium comparationis' i pojam ekvivalencije*. Za poslenike u oblasti primenjene lingvistike ovo je svakako najzanimljiviji rad u ovom zborniku. On je ujedno i svojevrstan prelaz od čisto teorijskih radova ka onima koji se bave pojedinačnim konkretnim problemima i primenama kongnitivnolingvističkih saznanja. Problemom ekvivalencije u kontrastiranju jezika bavi se i rad W. Skrzypczaka pod naslovom *Slikovno-shematska struktura i semantička ekvivalencija u kontrastivnoj analizi*. Slikovnim shemama bavi se i rad A. Sloń pod naslovom *Slikovne sheme i elaboracija događaja*. Sledi jedini rad na francuskom jeziku u ovom engleskojezičkom zborniku: *'Ensuite' u francuskom i struktura događaja: kognitivni pristup* M. Kozłowske. Rad D. Šipke posvećen je *Profiliranju procesa u poljskom, ruskom i srpskohrvatskom*, a rad H. Cuyckensa *Gramatikalizaciji engleskih predloga 'to' i 'for'*. Za one koji se bave nastavom engleskog posebno će zanimljiv biti prilog L. Berezowskog pod naslovom *Brojati ili ne brojati? Novi pogled na brojivost*. S problemom brojivosti povezana je (ne)upotreba članova, što je opet jedan od najtežih problema za Slovence koji uče engleski. I. Burkhanov doprineo je ovom zborniku radom: *Pušenje i drugi okvirovi: primene u ideografiji*. Okvirovi su jedna od ključnih tema kognitivne lingvistike, o kojoj je dosada napisano mnogo radova.

Zanimljivost ovog rada je to što se bavi primenama ovog pojma u ideografskoj leksikografiji. A. Kwiatkowska bavi se primenom kognitivne lingvistike u analizi književnih tekstova u radu pod naslovom *Kognitivni lingvista čita haiku poeziju*. Sledi pregledni rad K. Wengorek pod naslovom *Prevođenje ili kako graditi mostove među kulturama. Napomene o jezičkom i kulturnom relativizmu*, gde autorka posebno analizira teorije Malinowskog, Wierzbicke i Lakoffa. P. Chruszczewski u radu *Definisanje strukture političkog diskursa*, analizira jedan govor bivšeg američkog predsednika Ronalda Reagana iz 1982. Posebno je zanimljiv poslednji rad u ovom zborniku *Nacionalni mentalitet kroz jezik: kontrastiranje asocijativnih mreža*, u kome A. Dorodnych predstavlja vlastite eksperimente sa jezičkim izrazom ruskog nacionalnog mentaliteta, koji se sve donedavna poistovećivao s tri pojma: sudbina, duša, čežnja.

Ukratko, ovaj zbornik još je jedan zanimljiv doprinos (uglavnom) poljskih lingvista kognitivnoj lingvistici koji još jednom potvrđuje da je Poljska uz Holandiju i Nemačku najživlje evropsko uporište kognitivne lingvistike.

Danko Šipka

**SIMPOZIJ O BOSANSKOM JEZIKU (zbornik radova).
Institut za jezik, Sarajevo, 1999.**

Инстїтїтїуїї за језик у Сарајеву објавио је књићу Симпїозиј о босанском језику (Зборник радова), у којем је сабрано 28 различїтїо вредних (социо)лингвистїичких ћрїлоїа (рефератїа) о "босанском језику". Симпїозијум је одржан у Бїхаћу 7□8. сеїћембра 1998. їодїне у орїанїзације Владе и Скуїћїћїне Унско-санскої канїћона и Инстїтїтїуїїа за језик у Сарајеву, који бї, у складу с їрвїм од укуїћно седам закључака, имао бїћї кадровски оснажен и їреїменован у Инстїтїтїуїї за босански језик.

Линївонїм "босански језик" сїћавїо сам їод наводнїке сїћоїа шїћо је Одбор за сїћандардїзацију срїскої језика у Одлуци бр. 1 и Закључку бр. 11 уїћврдио да се (и зашїћо се) їрећї језїчки сїћандард на (бївшем) срїскохрваїћком їоворнои їросїћору не може, у срїском језїчком сїћандарду, зваїћї босанским језїком. Одбор се, да се їодсеїћїмо, нїје бавїо ни їрїзнавањем ни осїораванњем їрећїеї језїчкої сїћандарда у оквїру и даље исїћоїа сїћандарднојезїчкої сїстїема, срїскохрваїћскої, у којем су досад їосїћојала два сїћандарднојезїчка израза, две варијантїе исїћоїа сїћандардної језика, и, у крајњем исходу исїћорїјских збївања, два оделїћїа сїћандардна језика, срїски и хрваїћски; бавїо

се ирвенствено његовим називом, још прецизније — терминолојизацијом једнога његовог назива. Одбор је утврдио да се иреће сандарднојезичком изразу, који се тек усвојавља, може придружити једино атрибут — бошњачки, усклађен с новоприхваћеним називом иреће националне заједнице — Бошњака.

Има у нас, овде у Србији, интелектуалаца иа и језиколога, склоних лакој закључивању да је ирећи језички сандардни израз — вешичка иворевина, лишена логике и смисла. Они заборављају елементарну чињеницу да је сваки сандарднојезички израз, и овде и у свеу, вешичка иворевина, од функционално "насилје" над језиком. При томе, атрибут вешичка иворевина није ни позитивни ни негативни квалификатив, него сазнајно-својна категорија, за коју није нужно научно знање, јер је ваљда свакоме јасно да се сваки сандардни језик бијо разликује од сваког дијалекта, иа и од оног који му је у најужој основици. У конкретном случају, није својно да је основица бошњачког језичког сандарда ирвено основици српског, на којој је, као и на свакој дијалектској основици, (било) могуће израдити не само један него више сандарда. Својно је дакле назив иреће нове сандарднојезичке категорије, иза које се (чак више и не) скрива, бар не у овој књизи, освајачки, "великодржавни", (над)национални политички наум, о којем је било речи и у Одлуци бр. I и у Закључку бр. II Одбора за сандардизацију српског језика. Друга је, наравно, савар што је БиХ мала држава, али што вреди и за остале две језичке државе, СРЈ и РХ, а вредело би и за њихову свеукупну заједницу кад би она била (ново) могућа. И вредело је док су све ири биле заједно — у бившој ФНРЈ/СФРЈ.

Аутори већине реферата — изузев онога из ира београдског лингвисте Асима Пеце — који је изабрао неутралну имену, Лексичке слојевитости у роману Дервиш и смрт, — покушавају се прилагодити бошњачком социјалистичком максимализму. Тај максимализам, нажалост, сеже далеко изнад и изван оквира примерених реалних потреба и могућностима муслимана/Муслимана, чија се "нова", изванконфесионална, (ауто)номинација може и мора разумети, а што значи, као социјалистичка (ин)формација, и примити к знању.

Цевад Јахић изрекао је доста занимљивих мисли о "изворима" иреће језика и изложио 16 теза ирвено међунаслово свој текста (Научна истраживања босанског језика). Многе од њих могле би се с лакоћом прихватити кад не би било имену ирвено ирвено о "националном" карактеру атрибута "босански", и што с ирвено на "право народа (...) на свој национални назив језика", који (назив) не би могао бити својно када би ирвено "бошњачки". По Јахићевом мишљењу, назив "босански", ирвено као "национални назив", "не

погледу никаквим научним сумњама”, мада у самом избору назива језика, ни једној назива, нема ничеј ”научној”, нији се на научној расуђивању може шемелити исказ ”нији народа ујће има” (хоће се рећи заправо да ја ”нема”) ”без њејовеј језика”. Тај исказ (сџр. 25), лоше формулисан, указује на бркање ”бијка” и ”назива”, као и на ”бркање” и ”укришање” двају айрибуја, ”босанској” и ”бошњачкој”, чија се значењска разлика пошуре и не ослања се на значењску разлику међу двама истородним именицама, ”Босанац” и ”Бошњак”. Још је мање научној у исказу ”Бојумили су ејнос” (шеза 3, сџр. 28), која сујерира једначину — бојумили = Бошњаци, у којој се некадашња источнохришћанска јерес узвисује до ранја ”ејноса”, ијј. народа. Научној се сасвим слабо држи у другој шези, према којој се ”босански језик (...) развио из заједничкој јужнословенској прајезика” (досад смо прајезик видели само у прасловенском језику, хришћанском језику свих Словена, али не и у јужнословенским дијалектима шоја прајезика). Боље среће није ни ејша шеза, према којој је — ”Исламизација (...) код исламизираној сјановнишја (...) сјаблизирала ејничке односе у Босни” (јер шој шези мања елементарна логичност). Логичност и уверљивост не зраче ни из седме шезе, према којој ”Назив босански језик — (...) мада се, с времена на време, јубио — има дују прадицију и најбољи је знак да шај језик није измишљен”. Наравно, није проблем у ”хисторијској ’измишљотини’”, нејо у укришању неукрјивих феномена, у изражењу логике једном називу који је сјоран ујраво зашо шшо му мања логика, шшо хоће да пошре разлику између Босанаца (данас Срба, Хрваја и Муслимана/Бошњака) и Бошњака (само муслимана/Муслимана).

Закључци симјозијума — усклађени с називом ”босански језик” и с мешом минималистичких и максималистичких прејјосјавки, јочев од првој (Инсјијуј за босански језик), ја преко другој (Одсјек за јужнословенске језике Филозофској факултета у Сарајеву преименоваји у Одсјек за босански, хрвајски и срјски језик), шрећеј (Босанском језику осјурати међународни сјајус јуше м кода за језик), четвртој и ејшој (који су јосвећени крајкорочним и дујорочним пројектима ојремања шрећеј језика адекватним сјручним инсјрументима), све до шестој (Израдији приручнике босанској језика за различити поља њејове ујојребе, од насјаве до јавних јласила) — изгледају ми нереално ако се не рашчисти шшање која је од оне шри прејјосјавке сјварно на снази. Ни седми закључак (јосвећен новим формама рада) нема сјурних јерсјектјва ако се Бошњаштво не задовољи оном прејјосјавком шшо ја разјовино разлучује од Босансја, које би ошкдало Србе и Хрваје од својих мајица и ујрожавало њихов идентитет и инсјришјет. Ако се Србија и Хрвајска морају јомирити с шиме да БиХ није

њихов гео, Бошњаци се морају помирићи с њим да је БиХ само делимично њихова*.

Бранислав Брборић

**Marek Stachowski (ed.): LANGUAGE AND CULTURE OF
TURKIC PEOPLES (Studia Turcologica Cracoviensia 5).
Jagiellonian University, Institute of Oriental Philology, Polish
Academy of Arts and Sciences, Krakow, 1998.**

Edicija pod naslovom *Studia Turcologica Cracoviensia* počela je da izlazi u Krakovu 1995. godine. Do sada je objavljeno pet brojeva, uglavnom monografija radova iz oblasti turkologije. Peta po redu sveska iz ove edicije predstavlja zbornik radova pod naslovom *Jezik i kultura Turskih naroda*, posvećen pedesetogodišnjici smrti prof. Tadeuša Kovalskog (1889–1948) i osamdesetogodišnjici osnivanja turkoloških studija na Jagelonskom Univerzitetu u Krakovu. Prof. Kovalski je bio jedan od najistaknutijih evropskih turkologa i osnivač poljske turkologije. Osvrtnu na najvažnije oblasti njegovog rada i njegovu zaostavštinu posvećena su dva uvodna rada: Ewa Siemieniec-Gołaś, Tadeusz Kowalski (1889–1948) i Ewa Dziurzyńska "Der Nachlass von Tadeusz Kowalski", kao i članak Edwarda Tryjarskog "Restoration of Oriental Studies in Poland after the World War II as Reflected in Five Letters by Tadeusz Kowalski".

Zbornik sadrži još dvadeset i četiri rada:

Тамара Баурашаускауїе "Полиїическа □ кул'т ца лїїовеских їїаїар в XIX веке" (o integraciji i političkom životu litavskih Tatara u Rusiji XIX veka),

Árpád Berta "On the Turkic Background of the Hungarian Word *csalán* 'nettle' / 'stinging nettle'" (u članku se daje turska etimologija navedene mađarske reči),

Uwe Bläsing "Armeno – Tucica: Etymologische Untersuchungen anhand von Materialien aus dem Hemşingebiet" (etimološka analiza pet apelativa i pet onima jermenskog /hemšinskog/ porekla iz turskog dijalekta pokrajine Riza),

Danuta Chmielowska "Jan Łepkowski - Homme d'action, Président de la colonie polonaise en Turquie" (o J. Lepkovskom, istaknutom članu poljske zajednice u Turskoj i prijatelju T. Kovalskog),

Jan Ciopiński "About Nesîmî Once More" (prevod i analiza jednog Nesimijevog gazela),

Éva Ágnes Csató, Should Karaim Be 'Purer' than Other European Languages? (o purističkim tendencijama u savremenoj normativistici karaimskog jezika),

* *Знайїно дужа верзїја ової їриказа биће објављена у наредном броју ЗбМСФЛ, коју ће бїїїи їосвећен академіку Павлу Івићу.*

Elif Dilmaç "Einige Briefe Rahmeti Arats an Tadeusz Kowalski" (jedanaest pisama Rahmeti Aratsa (1900-1964), profesora turskog jezika i književnosti na Istambulskom univerzitetu profesoru T. Kovalskom),

Gerhard Doerfer "The Suffix of the Third Person Plural of the Verb in Khorasan Turkic" (razmatra se glagolski pluralni sufiks trećeg lica u horasanskom turskom jeziku u svetlu uticaja iranskih jezika i dijalekata),

□*пуу Горгеа "Тат ар√ в Белоруссии"* (o oživljavanju društvenih i religioznih institucija tatarske zajednice u Belorusiji u poslednjih desetak godina),

Евѣнгу Хелимскиу "Туркские лексические рапуѣ ѣ в таттарском □*з/ке*" (daje se etimološka analiza dvadesetak reči iz matorskog jezika koje vode poreklo od turskih leksičkih rariteta, kako ih naziva autor, do danas nepotvrđenih u turskoj leksikografiji. Autor predlaže i uvođenje posebnog simbola, na primer ⁰, za nepotvrđene oblike, za razliku od asteriska koji se koristi za prajezičke rekonstrukcije),

Henryk Jankowski "On Polish Tatar Names *Mucha* and *Muchohon*" (pokušaj etimološke analiza dva tatarska onima tamnog postanja),

Zuhal Kargı Ölmez "Oïrot Etymologies (I)" (rad je zamišljen kao probni članak etimološkog rečnika ojrotskog jezika i predstavlja etimološku analizu reči na slovo *a*),

Mehmet Ölmez "Potanin's Yellow Uigur Material and its Importance Today" (leksikološka i etimološka analiza reči iz jednog od ujugurskih jezika na osnovu pisanog materijala ruskog naučnika Potanina s kraja XIX veka, sa rečnikom na kraju rada),

M. Gürkan Önal "Einige Vierzeiler aus Urfa, gesammelt von Tadeusz Kowalski" (pripremljeno i prevedeno deset četvorostih na dijalektu iz Urfe, na osnovu arhivskog materijala koji je prikupio T. Kowalski, na kraju je data njegova bibliografija radova o osmansko-turskim dijalektima),

Marzanna Pomorska "New-Persian Loanwords in Anatolian-Turkish Dialects (2)" (nastavak rada objavljenog u prvoj svesci edicije *Studia Turcologica Cracoviensia*, o novopersijskim pozajmljenicama u anadolskim turskim dijalektima. Leksički materijal je sakupljen iz novijih izvora koji obrađuju dijalekat Urfe, a koji u mnogome dopunjava onaj objavljen u *Derleme Sözlüğü*),

Maria Račeva "Zur historisch-etymologischen Untersuchung der türkischen Farbbezeichnung *mor*" (daje se popis i analiza različitih značenja turcizma *mor* potvrđenih u bugarskim dijalektima i njihovo poređenje sa stanjem u turskom jeziku),

Gundula Salk "Die kyrgyzische Gesellschaft und orale Traditionen" (o značaju usmene tradicije za kirgisko društvo, sakupljene u, kako se navodi, već čitavom Sangura (rodoslov) kompleksu),

Wolfgang E. Scharlip "Karamanisch und Türkisch" (o osobenostima jezika Karamanlija, tukofonog, pravoslavnog naroda, na osnovu analize tekstova),

Ewa Siemienc-Gołaś "Unknown Italian-Turkish Vocabulary" (opis i karakteristike jednog italijansko-turskog rečnika iz druge polovine XVI veka),

Marek Stachowski "Studien zum baraba-tatarischen Konsonantismus" (analiza osobenosti konsonantskog sistema jednog tatarskog dijalekta),

Stanisław Stachowski "Zum Wortschatz der türkischen Mundarten Mazedoniens" (po vrstama reči i poreklu klasifikovana turska dijalekatska leksika iz dva punkta u Makedoniji, Radovišta i Tetova, ekscerpirana iz dva etnografska rada T. Kovalskog),

Talat Tekin "On Middle Turkic *budun/budun* 'null, annihilated'" (doprinos već bogatoj naučnoj polemici i pravilnoj interpretaciji navedene reči iz srednje-turskog jezika),

Grażyna Zając "'Tersine Dünya' - Orhan Kemal'in Tanınmayan Romanı" (analiza posthumno objavljenog, satiričnog romana Orhana Kemala "Tersine Dünya" – "Naopak svet"),

Peter Zieme "Nachlese zu Kowalskis *Türkischen Turfantexten X*" (dodatna zapažanja i novi fragmenti za *Türkischen Turfantexten X* T. Kovalskog).

Snežana Petrović

**ГОВОР И ЈЕЗИК НА ПРАГУ III МИЛЕНИЈУМА.
Интернационални скуп, 25–28. октобар 1999. године
(апстракти и програм). Институт за експерименталну
фонетику и патологију говора, Београд, 1999, 80 стр.**

Публикација има три одвојене целине: *Програм* (9–16), *Апстракте* (17–72) и *Листу учесника* (73–79).

Програм садржи распоред излагања. Име аутора и назив теме (на српском и енглеском језику) дати су према датуму и времену (сату) наступања аутора, односно читања реферата.

Апстракти су централни део публикације и садрже сто два апстракта одштампана на српском и енглеском. Наслови и неколико реченица сваког поје-

диначног апстракта указују на тематску разноврсност и високу стручност учесника. Преовлађују углавном теме из психоллингвистике и неуроллингвистике са медицинским приступом. “Кретање основног ларингеалног гласа у оквиру првог слога у двосложним речима”, “Основни принципи аудитивног тренинга”, “Неурофизиолошки методи за проучавање говора”, “Delacato метод: декодирање симптома аутизма”, неки су од наслова који обухватају ову подтематску област. Од радова који имају, условно говорећи, општелингвистички приступ наведимо само неке: “О поријеклу слова”, “Свети Сава – језик јесте светиња”, “Језичке универзалије, говорна личност и лексика”. Посебно су занимљиви методолошки комбиновани радови: “Језик као универзални код”, “Обрада инфлексивне морфологије и количина информација”, “Интеракција гласа и покрета”. Методе карактеристичне за педагогију, информатику и неуроллингвистику примењене су на лингвистичке теме. Било је и радова који дотичу семиологију, етнологију, археологију, филозофију језика и сличне, лингвистици сродне, научне области.

Квалификација и систематизација наведених радова је условна и релативна. Методолошки и тематски приступ појединим сегментима језика није апсолутан, већ само преовлађујући. Условност и релативност су додатно појачане чињеницом да публикација садржи апстракте, а не целовите радове.

Трећи део публикације садржи *Листу учесника*. По абecedном реду су сврстане прво земље из којих долазе аутори реферата, а у оквиру ових земаља, опет по абecedном реду, учесници. Они су, најчешће, одређени именом и презименом, установом, адресом и бројем телефона, што може да буде од велике помоћи за успостављање међусобне комуникације.

Организатор планира издавање зборника радова, крајем марта под истим називом – *Говор и језик на прагу III миленијума*.

Радивоје Жугић

**RADOVI SIMPOZIJUMA JUGOSLOVENSKI BANAT,
ISTORIJSKA I KULTURNA PROŠLOST (Begejci/Torak, 8.
novembar 1997). Rumunsko društvo za etnografiju i folklor iz
Vojvodine, Novi Sad, 1998.**

Rumunsko društvo za etnografiju i folklor iz Vojvodine, počevši od 1996, svake godine organizuje međunarodni simpozijum sa tematikom istorijske i kulturne prošlosti jugoslovenskog Banata. Prvi simpozijum bio je održan 1996. godine u Vladimirovcu, drugi 1997. u Begejcima.

U svom uvodnom delu Zbornik sadrži pristupne govore organizatora i saopštenja sa plenarne sednice. Rad Simpozijuma se odvijao po sekcijama: Banat kroz istoriju; Srpsko-rumunski odnosi; Tradicija i narodni običaji; i Uloga Rumunske pravoslavne crkve u očuvanju nacionalnog identiteta.

Lingvistički radovi smešteni su u odeljku posvećenom tradiciji i narodnim običajima. Rad Rodike Ursulesku-Miličić "Terminologija iz oblasti seoskih domaćinstava Ečka i Jankov Most" (215–220), posvećen materijalnoj kulturi, daje uporednu terminologiju kuće i pokućstva u dva rumunska banatska sela naseljena stanovništvom raličitog porekla (u Ečki banatskog, a u Jankov Mostu erdeljskog). Dijalektolog Romanca Jovanović analizira neke fonetske osobenosti oltenskih govora u jugoslovenskom Banatu (220–229). Momčilo Savić u radu "Banatski dijalekat u poređenju sa rumunskim govorima u Srbiji" (234–240), ukazuje na nedostatak lingvističkih radova o rumunskim govorima u Srbiji sa leve strane Dunava u poređenju sa relativno dobro opisanom jezičkom slikom na desnoj obali Dunava. Povodom 1847. godine, veoma značajne godine za srpsku kulturu, Nikola Rodić ("Jovan Sterija Popović o srpsko-slovenskim pozajmljenicama u rumunskom jeziku") skreće pažnju na činjenicu da je iste te godine izašla i prva sveska Glasnika društva srbske slovesnosti sa Sterijinim pionirskim etimološkim radom o slavizmima u rumunskom jeziku (241–250). Jezikom banatskih pisaca bavi se Lija Magdu u prilogu "Specifični uslovi razvoja rumunskog jezika i književnosti u Banatu" (250–253).

Neki radovi se štampaju i na rumunskom i na srpskom jeziku.

**RADOVI SIMPOZIJUMA JUGOSLOVENSKI BANAT,
ISTORIJSKA I KULTURNA PROŠLOST (Novi Sad, 7. novembar
1998). Rumunsko društvo za etnografiju i folklor iz Vojvodine,
Novi Sad, 1999.**

I ovaj zbornik radova simpozijuma Jugoslovenski Banat, istorijska i kulturna prošlost sledi uobičajeni raspored priloga – u uvodnom delu smešteni su pristupni govori organizatora i saopštenja sa plenarne sednice. Među plenarnim saopštenjima nalazi se i rad Nikole Rodića "Hilandar i Rumuni" (povodom 800 godina srpskog manastira Hilandara); o vezama vlaških i moldavskih vladara sa manastrirom Hilandarom koji su u XV i XVI veku bili njegovi ktitori svedoče mnogi rukopisi (str. 51–55). Isti autor, Nikola Rodić, u zborniku ima još jedan prilog "Vlaška i Moldavija u zapisima iz rukopisa i knjiga manastira Hilandara" (279–286) – u kome analizira zapise iz starih rukopisa i štampanih knjiga u kojima se na bilo koji način pominju vlaški i moldavski krajevi, odnosno ljudi iz Vlaške i Moldavije. Time se pokazalo da su veze između tih oblasti i ovog manastira u jednom periodu bile veoma žive.

Rad Romance Jovanović "Neki morfološko–sintaksički aspekti banatskih govora" (186–191) egzemplarno iznosi samo najkarakterističniji deo inventara rumunskih govora banatskog tipa (neutralizacija opozicije između jednine i množine; stari oblici dativa i genitiva; neke specifičnosti tvorbe glagolskih vremena i priloga). Ilena Magda u prilogu naslovljenom "O odnosima Vuka Karadžića sa rumunskom kulturom" (201–207), nadovezuje se na istraživanja Radu Flore o Vukovim interesovanjima za Rumune.

Kritički prikaz prevoda na rumunski jezik Vukovih Srpskih narodnih pjesama daje Sima Petrović (242–251). Momčilo Savić u radu "Poruke nekih novih publikacija koje se mogu primeniti na lingvistička istraživanja u Banatu" (257–264) ukazuje na zadatke lingvističkih istraživanja rumunskih govora u Jugoslaviji: to je, pre svega, objavljivanje integralnog teksta dijalektološkog atlasa rumunskih banatskih govora Radu Flore, kao i primena novih lingvističkih metodologija na rumunsku dijalekatsku građu.

Biljana Sikimić

СПИСИ ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
II. Институт за српски језик, Београд, 1999, 323 стр.

Након *Списа Одбора* објављених 1998. године, који су представили прву, конститутивну годину рада Одбора за стандардизацију српског језика, а члановима, као и свима заинтересованим, битно олакшавали увид у рад Одбора и преузете обавезе, Бранислав Брборић, Јован Вуксановић и Радојко Гачевић приредили су *Списе* који овога пута у наслову садрже и римско II.

Документи уврштени у *Списе II* сложени су по хронолошком реду, уз нека неизбежна одступања, али само унутар шест поглавља: I Списи матичног Одбора, II Списи упућени Одбору, III Списи Комисије бр. 7, IV Списи осталих комисија, V Издвојени документи (закључци бр. 6-11, Програм рада Одбора, Извештај о раду Одбора и Картоотека језичких недоумица), VI Исечци из новина.

Програм рада Одбора за 1999. годину показује актуелност свих његових дванаест тачака јер није реч о годишњем већ дугорочном, али и свагдашњем, инвентару задатака који стоје пред Одбором и његовим комисијама.

У *Списе II* уврштена је и *Картоотека језичких недоумица*. Њене основе поставила су тројица приређивача ових *Списа*, а за њен коначни изглед немале заслуге имају пок. председник Одбора Павле Ивић, потпредседник Одбора др Иван Клајн и директор Института за српски језик др Слободан Реметић, као и др Светозар Стијовић, члан двеју комисија. *Картоотека* има осам поглавља: I Општејезичке недоумице, II Фонетика и фонологија, III Акцентуација, IV Лексика (с морфологијом и творбом речи), V Правопис (с интерпункцијом), VI Синтакса, VII Стилистика, VIII Недоумице у превођењу.

Логично груписање уврштеног материјала и прегледан садржај *Списа II*, омогућавају корисницима ове публикације, и без предметног регистра, лако сналажење и брзо проналажење жељеног материјала.

Ђорђе Оташевић

**ФИЛОЛОШКИ ПРЕГЛЕД, Часопис за сѣрану филолоѣију
XXV/1. Филолошки факултѣиј, Београд 1998.**

Поред радова из историје књижевности уледних сѣраних и домаћих аутора, овај број Филолошкој прегледа у рубрици Сѣудује и расѣраве доноси и два лингвистичка прилога. Сѣудуја Предраја Пиѣера "О великим и малим језицима у светлу лингвистичке екологије" (67-85) предлаже критеријуме према којима се језици могу квалификовати као велики или мали, са љосебним љоледом на ситуацију у словенским језицима. Посебно се освѣљава проблем словенских језика у несѣјању (лужичкосрѣски језици и словенски језици у дијасѣори). Раг Верана Сѣанојевића: "О квантѣитивној љрироди неодређеној и одређеној члана у француском језику" (87-104), сагледава проблем члана кроз анализу механизма који се активирају у љроцесу активелизације именице.

У часопису следе прилоги класификовани као Исѣраживања. Борис Хлебѣ у раду "Конѣрасѣирање енѣлеских прилога који су морфолошки идентѣични с љридевима и њихових љарњака с насѣавком -лу" (105-114) предлаже сѣисак значења прилошких љарова. Значењски елементи који се љонављају јесу креѣање у љросѣору, љоложај, време, сѣејен и начин. Људмила Поѣовић насѣавља своја исѣраживања еѣисѣоларној дискурса радом "Размена љѣѣова значења између чланова еѣисѣоларне инѣеракције" (165-174).

У рубрици Оцене и љрикази љажњу заслужје информација о Турско-срѣском речнику, аутора Славољуба Ђинђића, Мирјане Теодосијевић и Дарка Танасковића (Анкара 1997).

Биљана Сикимић

**ФИЛОЛОШКИ ПРЕГЛЕД, Часопис за сѣрану филолоѣију
XXV/2. Филолошки факултѣиј, Београд 1998.**

У друћом броју за 1998. годину Филолошки преглед у рубрици Истраживања објављује радове Јулијане Вучо "Фреквенцијски лексеми у уџбеницима италијанског језика за странце", стр. 111-127 (о ауторкине докторске дисертације Лексика уџбеника српског језика, Цетиње, 1998), Мирјане Мишковић "Ка обједињеном тумачењу енглеских реченичних адвербијала", стр. 129-146, (синтаксички, семантички и прагматички припадни реченичним прилозима), Јелене Филиповић-Савић "Ситијус српског као језика мањине у двојезичној заједници у САД", стр. 147-157 (излажу се квантитативни резултати итеративних истраживања, уз рад је приложен и коришћени уџбеник) и Љиљане Чолић "Осврћ на развој турског језика у светлу кристичког и осавремењеног издања Историје Мехмеда Нешрија", стр. 159-167 (лексичке и прагматичке промене у турском језику од језичких реформи 1928. године до данас).

У рубрици Оцене и прикази даће су основне информације о књигама Р. Ларсона и Г. Сејала Знање значења (Лондон, 1995) и Р. Фрајна, Ц. Халперна, Ц. Мосес и М. Вардија Размишљања о знању (Лондон, 1995), затим о књизи Ј. Барбињошија Теоријска лингвистика (Атина, 1998). Из области славистике приказано је друћо издање Руско-српског речника Бољуба Спанковића (Нови Сад, 1998) и зборник радова Изучавање словенских језика, књижевности и култура у инословенској средини (Београд, 1998).

Биљана Сикимић

SEVERNOAMERIČKO REČNIČKO DRUŠTVO –
ORGANIZACIJA I DESETI BROJ NJENOG ČASOPISA
(uz Dictionaries, Journal of The Dictionary Society of North
America, Number 20, 1999)

Sjevernoameričko rečničko društvo (DSNA, Dictionary Society of North America, prezentacija dostupna na adresi: <http://polyglot.lss.wisc.edu/dsna/index.html>) jedna je od leksikografskih organizacija nastalih u poslednjih nekoliko decenija. U slične organizacije spadaju Evropska asocijacija za leksikografiju (EURALEX, European Association for Lexicography, adresa: <http://www.ims.uni-stuttgart.de/euralex/>), Afrička asocijacija za leksikografiju (AFRILEX, African Association for Lexicography, adresa: <http://www.up.ac.za/academic/libarts/afri-lang/homelex.html>), Australoazijska asocijacija za leksikografiju (AUSTRALEX, Australasian Association for Lexicography, adresa: <http://www.anu.edu.au/linguistics/alex/>), te Azijska asocijacija za leksikografiju (ASIALEX, Asian Association for Lexicography, adresa: <http://www.anu.edu.au/linguistics/alex/asialex.html>). Uz ova strukovna udruženja valja pomenuti i centre gde se školuju leksikografski kadrovi: Rečnički istraživački centar Univerziteta u Exeteru (Dictionary Research Center, University of Exeter, adresa: <http://www.ex.ac.uk/drc/>) te samostalni leksikografski nastavni centar (The Lexicography Master Class, adresa: <http://ds.dial.pipex.com/town/lane/ae345/>).

Kako se prošle godine pojavio jubilarni 20. broj časopisa Severnoameričkog rečničkog društva, prilika je da kažemo koju reč o delatnosti te organizacije, te sadržaju najnovijeg broja njenog časopisa. U isto vreme, ovo je dobra prilika da se zapitamo kakav je značaj takve organizacije i njenog časopisa za naše istraživače.

Podimo redom. Kako nalazimo na prezentaciji na Mreži, organizacija je osnovana 1975. godine s ciljem okupljanja onih koji su zainteresovani za sastavljanje, izučavanje, skupljanje i korišćenje rečnika. Trenutno ima više od 500 članova iz 42 zemlje širom sveta. Organizacija izdaje godišnji stručni časopis *Dictionaries* (Rečnici), o čijem ćemo dvadesetom broju kasnije, bilten, a organizuje i bijenalne konferencije (posljednja je bila 27–29. maja 1999. u kalifornijskom Berkeleyu). Za naše istraživače od posebnog značaja može biti informacija da organizacija dodeljuje godišnju nagradu (pod nazivom: The Laurence Urdang–DSNA Award), kojom se dotira jedan ili više leksikografskih projekata. Po strukturi i načinu delovanja DSNA je tipična američka strukovna lingvistička organizacija, ali, za razliku od mnogih organizacija koje su nefokusirane (recimo slavističke strukovne organizacije na severnoameričkom kontinentu), ova ima jasno usmereno delovanje.

Ovu usmerenost izražava i format časopisa *Dictionaries*, kako ranijih, tako i ovog dvadesetog broja. Dvadeseti broj na 191 strani donosi pet radova i sedam pri-

kaza (uz kratak uvodnik u kome se oprašta dotadašnji urednik Bill Chisholm, te podatke o autorima i upute za pripremanje i slanje radova).

Časopis otvara članak Victorie Neufeldt pod naslovom *Neformalno u jeziku* (s. 1–22), u kome autorka razmatra kako teorijsku stranu pojma 'neformalno', tako i praksu upotrebe te i sličnih upotrebnih naznaka u rečnicima, te predstavlja rezultate psiholingvističkog istraživanja o engleskim leksemama koje imaju tu osobinu. Njena analiza dovodi do zaključka da se neformalno može prepoznati i opisati, te da ga na odgovarajući način treba zabeležiti u rečniku. Sledi rad Douglasa A. Kibbeea *Rečnik u službi države* (s. 23–36), gde autor povodom Rečnika francuske akademije, te Rečnika zvaničnih termina francuskog jezika daje istorijski i savremeni pregled brige francuske države za leksikografiju francuskog jezika i francuski standardni jezik uopšte. Aspektima leksikografske tehnike bavi se rad Leonarda Newmarka *Obrtanje jednosmernog dvojezičnog rečnika* (s. 37–48), gde se, na primeru obrtanja albansko-engleskog u englesko-albanski rečnik razmatraju mogućnosti poluautomatskog obrtanja jednosmeranih rečnika uopšte. Autor na osnovu svog iskustva s ovim rečnikom zaključuje da je poluautomatsko obrtanje moguće i ekonomično, ali da je prethodno potrebno na odgovarajući način pripremiti polazni rečnik. U četvrtom po redu radu Anatoly Liberman daje *Anotirani pregled nemačkih etimoloških rečnika i glosara* (s. 49–89). Ovaj iscrpan sintetski istorijskoleksikografski prilog daje primere iz rečnika o kojima se govori a sadrži i indeks. Niz članaka zatvara još jedan istorijskoleksikografski prilog, rad Marthe B. Mayou o *Izvorima za Etymologicum Anglicanum Franciscusa Juniusa iz 1743.* (s. 90–150). Kako vidimo, časopis donosi širok spektar metaleksikografskih tema, od teorijskih pitanja, preko odnosa leksikografije i društva do leksikografske tehnike i istorijske metaleksikografije.

Deo s prikazima (s. 151–189) donosi kratke informacije o sledećim rečnicima i studijama: *A Dictionary of Modern American Usage; Electric Words: Dictionaries, Computers, and Meanings; America in So Many Words; John Palsgrave as Renaissance Linguist; The American Heritage Dictionary of Idioms; te Diachronic Prototype Semantics.* Kako se vidi u ovom broju dominiraju prikazi engleskih rečnika i zbornika posvećenih engleskom jeziku i leksikografiji. To međutim nije pravilo. Tako je u prethodnom, devetnaestom broju časopisa Ladislav Zgusta prikazao dva češko-engleska rečnika, te slovački rečnik sinonima.

Na kraju treba da se zapitamo kakav je značaj postojanja ovakve organizacije i njenog časopisa za našu sredinu. Mislimo da je on višestruk. Kao prvo, članstvo naših leksikografskih centara u ovoj i sličnim organizacijama (a to su za institucije čak i u ovim nesretnim vremenima neznatni izdaci) uključilo bi naše istraživače u globalnu strukovnu komunikaciju (svaki član dobija časopis i bilten). Kao drugo, valjalo bi porazmisliti o strukovnom okupljanju naših leksikografa i leksikologa. Uz razmjenu informacija o projektima takva strukovna organizacija mogla bi se baviti i

kontrolom leksikografskog kvaliteta. S jedne strane, imamo izuzetne leksikografske potencijale u Institutu za srpski jezik, a s druge strane najkompetentnije sručnjake u oblasti leksikografije niko ne pita za mišljenje i tržište je preplavljeno "standardnim" i inim rečnicima vrlo niskog kvaliteta. Strukovna leksikografska organizacija mogla bi recimo izdavačkim kućama ispostavljati pečat kvaliteta koji bi rečnik dobijao pod uslovom da zadovolji određene minimalne leksikografske standarde, koje bi propisala ta ista organizacija. U nekim sretnijim vremenima, koja će kad-tad doći, takva organizacija počela bi izdavati časopis i organizovati skupove.

Danko Šipka

**ФОЛКЛОР У ВОЈВОДИНИ, свеска 10.
Нови Сад, 1999 (1998).**

Зборник садржи саопштења са десетих скупа Фолклор у Војводини, који је одржан 22. новембра 1996. године са шемом Име је знамен.

Zbornik otvara rad Milice Grkovi} "Imena bogova i qudi" (10:16) koji analizira motivacije za izbor li~nih imena. Autorka smatra da je ovaj izbor usloven magijskom slikom sveta prema kojoj je ime neodvojivi deo li~nosti i daje podelu antroponima po semanti~kim kategorijama. Tadej Vojnovi} u prilogu naslovenom "Pojam i zna~ewe imena u Bibliji" (17:21) predstavqa razlike funkcije imena i imenovawa u Starom i Novom zavetu.

У складу са шемашиком серије Фолклор у Војводини велики број радова ономашичку траћу црпи из фолклорног шекса. Марија Клеуи бави се зависношћу именовања јунака од одговарајућег жанра народне поезије ("Име и жанр у народној поезији", сир. 22–31). Прилои "Анализа презимена у еским народним песмама" Гордане Вуковић (Презимена еских јунака, сир. 32–38) део је обимније студије Ески именослов (коаутор Марија Клеуи). Именослов у еским народним песмама предмет је исцрпљивања и Љилане Пешикан Љушићановић ("Именовање јунака – Вук Грѓуровић Бранковић", сир. 46–52). Квалификатори уз еске антропониме предмет су исцрпљивања Љубице Прћић ("Квалификатори у антропонимима и уз њих у еској народној поезији", сир. 53–59). Љубинко Раденковић радом "Лична имена митолошких бића" (сир. 60–68) представља своја исцрпљивања јужнословенске демонологије појисујући лична имена вила, (х)ала, змајева, вампира и усуда; рад указује на клешве, фраземе и басме као изворе за ексцерпцију демолошког ономашикона. Рад Владиславе Гордић ("Контрасивна исцрпљивања симболике имена у

бајкама”, стр. 74–78) истражује симболику имена у народним и уметничким бајкама (Андерсен, браћа Грим, Перо).

Јелка Ређеј анализира симболично значење династичких имена Стефан и Урош (“Имена Стефан и Урош у династији Немањића”, стр. 39–45). Размишљајући о заштитном имену, Мајко Пижурца из локалне персекутивне Роваца у Црној Гори, идентификује шабу ситуације и одговоре на такве ситуације избором одговарајућег имена (“Заштитно име, из локалне персекутивне”, стр. 69–73). Ивана Ђурић Пауновић на корису сиринова и црпаних филмова истражује могућности преводња личних имена, па преведена имена јунака описује као дескриптивна: Мика Миш, Паја Пањак, Шила, Пера Жгера и сл., односно алузивна: дедо Баја, Моби Дак и сл. (“Преводње имена јунака црпаних филмова и сиринова”, стр. 79–84). Зборник закључује рад Марије Чех о моделима именовања удајних жена у мађарском језику (стр. 85–91).

Биљана Сикимић

РЕЧНИЦИ

СТАРΟΣЛОВЕНСКО-МАКЕДОНСКИ РЕЧНИК (СО ГРЧКИ ПАРАЛЕЛИ), редактор Ванѓелија Десидова, соработници Соња Новотни, Елка Јачева Улчар, Марија Чичева-Алекси, изд. Институт за старословенска култура “Прилеп, Книгоиздателство “Машица македонска” “Скопје, Прилеп “Скопје, 1999, 558 стр.

У Инстиџиуџу за сџарословенску кулџуру из Прилеџа веома вредна екиџа сџарословенскиџа и македонскиџа на челу са др Ванџелиџом Десџодовом из џодине у џодину обрадуџу нас неким новим значајним издањем из боџаџе ризнице македонскоџи џисаноџи наслеџа. Тако је неуморна орџанизаџорка џосла у Инстиџиуџу и џлодна радница на македонскоџи џисаноџи баџиџини Ванџелиџа Десџодова џре неколико џодина објавила Грџиџорвичево еванџелие бр. 9 (џрва четвџртина 14. века), заџим са Р. Урџиновом Добромирово еванџелие II (XII век) (в. моџ џриказ у ЗбМСФЛ XXXIX/1 (1996) 240–242), заџим џирегдила Карџинско еванџелие 1995. са сардницима и сл. Таџ неуморни џен рад и рад џених сарадника крунисан је краџем 1999. џодине изласком из шџамџе Сџарословенско–македонскоџи речника.

Сџарословенско–македонски речник следеће је садрџине: Увод на македонском, руском и енџлеском (сџр. VII–XXIX), речнички део (сџр. 1–500), а на краџу долази сџисак извора и џихових скраћеница (сџр. 551–555), заџим сџисак кориџићених речника и индекса (сџр. 556–557), џе за џрчке археџиџе кориџићена издања и издање македонске Библиџе из 1991. џодине (сџр. 558).

Оваџ речник садрџи 14013 одредница (уклџучуџуџи и 2158 уџуџивања) и ”џрви је џокушаџ да се фиксира и научно обради лексички фонд који је реџисџрован у македонским џисаним сџоменицима од X до XV века”. Лексички фонд је ексцериџран из 67 џисаних извора, који се моџу разврџаџи у два џериода. Први, канонски (од краџа X века □ до краџа XI века), џџзв. сџарословенски џериод, када је сџарословенски језик, насџао на бази диџалекџа Словена из околине Солуна, био у оџиџесловенскоџи књижевноџи уџоџреби. Друџи, у који сџадаџу књижевни сџоменици џџзв. црквенословенскоџи џериода до краџа XV века, у којем се оџледаџу, с једне сџране, верносџи кириломџеџодиџевскоџи џрадиџиџи, џе, с друџе, насџојање да се дође до нових изражајних средсџава □ редакџиџских иновациџа. Међуџим, џо се из саме сџрукџуре Речника не може разазнаџи. Смаџрам да је џакве лексеме џребало џосебним знаком обелеџиџи и исџакнуџи. У лексички фонд су уклџучени и најсџариџи еџџрафски сџоменици.

Речничка одредница је нормализована у сџарословенском уобичајеном лику (овде нису издвојене речи са џреџоџованим ”е”, већ су све лексеме даџе џод ”е”). Речничка одредница је, како се каже у Уводу, џреузџа из Индекса за Речник македонских библиџских рукоџиса (Индекс кон Речникомџ на македонскиџе библиски ракоџиси, Македонскиџика 4 (1985) 28–460), а за онома сџички маџериџал узџи су у обзир и облици џрчкоџи ориџнала. Каџеџориџе речи означаваџу се латџинским скраћеницама џо уобичајеном узусу: род именица т., ф.,

n. или indecl., заменице са pron., придеви са adj., а ако треба истакнути и компаратив adj. comp., бројеви са num., код глагола се даје видска дефиниција: ipf., pf., прилози са adv., предлози са praep., везници са conj., узвици са interj., ујореди са conj. и сл.

Ономасијски материјал □ антиројоними, тојоними, еџници и њихови дериваџи обрађени су енциклопедијски. За тојониме се каже где се налазе, за антиројониме се дају одређени тодаци, за свеце и даџум када се славе, и то то прејоријанском црквеном календару, и сл. Ако се неко име односи на више личности, посебно се дају тодаци за сваку личност, и то тоод а, б, в, итд. Овај материјал је изванредно обрађен.

Овај и овакав речник, смајрам, биће од изузетне користи не само старословенистима, него и свима онима који се баве медијистиком, а нарочито сџудентима џалеославистике и уџишће славистике, џе археолозима, иџоричарима, иџоричарима уметности, џеологије и сл. хуманистичких наука. Нажалост, ми овакав речник немамо, џа џа прејоручујемо како нашим медијистима џако и нашим сџудентима, којима ће бити од велике користи, с обзиром на џрозирност македонској значења.

Никола Родџ

**Ценка Иванова - Мариана Алексић: СРПСКО-БУГАРСКИ
ТЕМАТСКИ РЕЧНИК, ЛЕКСИКОН МЕЋУЈЕЗИЧКИХ
ХОМОНИМА И ПОЛИСЕМА (СРБСКО-БЛГАРСКИ
ТЕМАТИЧЕН РЕЧНИК, ЛЕКСИКОН НА
МЕЖДУЕЗИКОВИТЕ ОМОНИМИ И ПОЛИСЕМИ), ПИК,
Велико Трново, 1999, 287 сѝр.**

1.1. На почетним сѝранама (5-10) ове књиге (даље у шексѝу: *Реч-ник*) ауѝорке дају *Садржај* (Сдржање). Следи *Предѝвор* на буѝарском језику (11-15), *Предѝвор* на срѝском језику (16-20), *Сѝкраћенија - Скраћенице* (21-22), *Азбуки* (блѝарска азбука) - *Азбуке* (срѝска азбука) (23). Централно место заузимају *Срѝско-буѝарски тематски речник* (Срѝбско-блѝгарски тематичен речник) (27-209) и *Лексикон међујезичких хомонима и полисема* (Лексикон на междуетиковите омоними и полисеми) (213-270). Након обају речника налази се рад *Ценке Иванове "Јужнославѝнскија междуетикова омоними и полисеми в ѝриложнаѝ линѝисѝика"* (271-284). Следи *Цѝѝирана лиѝераѝура* (284-286) и *Библиографија кѝм Речника* (287). На ѝоследњој, ѝеѝаѝираној сѝрани ауѝорке наводе консулѝанѝе: ѝроф. др *Даринку Горѝан-Премк* и доц. др *Милана Сѝакића*, као и шехничкој уредника *Евелину Георѝеву*.

1.2. *Речник* је без рецензије, а редакѝор је *Ценка Иванова*. Имена корекѝора и лекѝора се не наводе, ѝа се може закључѝи да су се ауѝорке ослониле на соѝѝвене снаѝе и на ѝѝеѝралном шексѝу *Речника* обавиле ове замашне и захѝевне ѝослове како за изворѝини (срѝски), ѝако и за одредѝини (буѝарски) језик.

1.3. Као ѝѝо се из наведене концепѝије види, ово лексикоѝрафско дело обједињује две речничке целине: *Срѝско-буѝарски тематски речник* (даље у шексѝу: *Тематски речник*) и *Лексикон међујезичких хомонима и полисема* (даље у шексѝу: *Лексикон*). Овако конѝиѝиран, *Речник* ѝредсѝавља новину у словенској лексикоѝрафској ѝракси, а ѝо ономе ѝѝо наслови нуде, ѝребало би да изазове ѝажњу не само срѝске и буѝарске сѝручне и научне јавносѝи, већ и словенске уѝѝѝе.

2. *Намере сасѝављача* овако обједињеној издања биле су да се почетницима у учењу срѝској и буѝарској језика омоѝѝи не само усвајање и коришћење једној оѝѝималној лексичкој минимума од око 12000 лексичких јединица, већ и избегавање замке "лажних ѝријаѝѝеља," ѝј. међујезичких хомонима. Увид у ѝо-

нуђени српски речнички корпус и његову интeрпретацију на бугарском језику, као и сагледавање функционалног односа Тематског речника и Лексикона, требало би да покаже у којој су мери циљеви састављача Речника испуњени. Због ограниченог простора осврнућемо се само на нека зајажња о Речнику, а примере ћемо доносити у минималном броју.

3. Лексика Тематског речника обрађена је у XV тема. Мариана Алексић је обрадила I, II, III, IV, V, VI, VIII тему и шачку 3. XII теме. Преостале теме, ауторство су Ценке Иванове.

4. Одреднице нису даће азбучним редом, "већ је праћен ложици шок описивања одговарајуће теме" (Предговор, 17). Међу тим, лексика нпр. везана за 3. подтему Људски животи у оквиру главне теме (1) Човек, унеколико деманијује преходну тврђу. Наиме, подтема Људски животи обрађена је по шачкама овим редоследом: рођење, дејинство и младост, зрело доба и старост, животи, смрт, сахрана, жалост, саучешће. Ложино је да је смрт крај људског битисања. Неложино је да за овом подтемом следе подтеме: 4. Физички квалитети, 5. Психички животи, 6. Креишање и одмор.

5. Стилус одреднице имају и синтаме и конструкције, нпр.: седећи положеј (51), ограда на степену или балкону (69), очисавање бројила за електричну енергију (155), закон о основним својинско-правним односима (164), изрижена и изрижена од мољаца одећа (75) као и преко 1200 сличних јединица.

6. Тематски речник доноси као српске нпр. а. лексема: самоубијати се (44), чушкоек = б. чушкојекарка, чушкоек (68), страварији (173) = б. охранвам (чуваји, шипшипи), ткачица (182) = б. ткачка (ткаља), сновалка (177) = б. совалка (чунак при ткању); б. синтаме (многе од њих су са стилусом одреднице) настале калкирањем бу. синтаме: израси на висину - да израсна на височина (= ср. израси, пораси) (27, под израси), уста без зуба □ уста без зби (= ср. безубост) (33), зидни кониак □ степен кониак (72) (ср. ушчица), илакаји са јецајем □ илача с хлцане (45) (ср. јецаји), црна табла □ црна дска (128) (ср. табла, школска табла), јарац за прескакање □ коза за прескок (198, под јарац) (ср. козлић); в. неадекватно употребљене српске лексема у синтамама: председник инстиути □ директор на инстиути (126, под председник), производ хране и ића □ производство на храна и ићи (171) (бу. производство = ср. производња), шумско раслинство □ јорска раслинелност (187, под шумски), генератор наизменичног тока □ генератор с променлив ток (182); г. српске синтаме без јасног значења у нашем језику настале калкирањем бу. синтаме: црни улаз □ черен вход (64,

пог улаз), одело за умни рад □ рабојно облекло за умсјивен шруд (73, пог одело), хладно дјилњање □ сјудено пушене (183).

7.1. Српски изрази се често наводе у неја□ном облику: доћи коме до врајна (33, пог врај), извући дебелих бајина (47, пог извући), девојка с улице (56, пог девојка), иде ми на јейру (35, пог јейра).

7.2. Као изразе Темайски речник наводи нпр. консјрукције: он је сјар по јодинама али млад духом (43, пог сјар), ујонунји у сузе (45, пог жалији), влада се као девојка (56, пог девојка), Језик функционише као сисјем знакова (142, пог језички), покренунји посјујак прег судом у року од 15 дана од дана објављивања (165, пог посјујак).

7.3. У Темайском речнику су неке јединице маркиране као изрази, наведене као посебне одреднице: свейска здравна / здравсјивена орјанизација (115), вредно и незаобилазно дело (126), на леду почкови имају мањи јријисак (151), деоба добји и начин спошења ризика и покрића јубијака (166).

8. Целокујан корјус, у Речник унејих српских речи, акценјован је. Добар познавалац српској акценјској сисјема не мора се мноо шрудји да скоро на свакој сјрани Речника зајази појрешно обележен акценј. Наводимо само неколико јримера: дебљина (47), бициклсјичка (99), умиваоник (107), јребранац (110), јроучаји, ам (129), Јајанка (208).

9.1. Лексикон је, невезано за Темайски речник, јрејежно добро урајен, изузму ли се неки хомонимски јарови у којима је српски члан или нејосјојеји, или је даји у нејосјојејем значењу. Ову појаву илусјрајемо са неколико јримера. Између ср. лексеме јорезиваји и буј. пор звам однос хомонимије је јрејјосјављен на основу ср. јорезиваји (схвајено као ојорезиваји) и буј. јор□зvam (= ср. сечем). У јару јроводник / јроводник, хомонимичносј би била мојућна када би ср. члан имао значење буј. водач = ср. водич. Хомонимски јар јодводница / јодводница усјосјављен је на основу нејосјојејей значења ср. члана јодводница = јодводачица.

9.2. Лексикон и Темайски речник нашли су се у раскораку у неким хомонимским јаровима, односно Темайски речник појрешно доноси српске лексеме које су у Лексикону добро јројумачене. Илусјрације ради, наводимо само два јримера. Лексикон за б. члан хомонимској јара јосланик / јосланик наводи ср. амбасадор, док је у Темайском речнику умесјо амбасадор ујојребљена синјајма јосланик на сјрани (160) као невешја јредвеница б. консјрукције ј□лномо□ен минисј□р в чужбина. Темайски речник као посеб-

ну одредницу наводи синџиру генератор наизменичног шока (182), иако Лексикон у хомонимском јару шок / шок б. члан даје у значењу сџруја.

10. Из најред наведених зајажња, џошкређених малобројним џриме- рима збођ ођраниченођ џросџора, може се констативати да ауџори Речника, џособно Тематскођ речника, нису у довољној мери консулџовали џосџојеђе срџ- ске речнике, џравоџис, уџбенике из акценџолођије, лиџературу везану за лекси- кођрафију и лексиколођију и сџручњаке за срџски језик за срџско џворно џод- ручје.

11. Ауџорима се џредлађе, да у џиљу џобољшања квалиџета Речника и оџравдања џилева збоџ којих је он најисан, увађе у овом краџком осврџу на- ведене џроџустие и џоџрешке. Разумљиво је да овде нису моџли биџи наведени сви џиџови џрешака, још мање сви џојединачни џримеи неадекватноџ или џо- џрешноџ џумачења лексичкоџ корџуса за срџски језик.

12. Доџле, Речник као комбиновано издађе основне и хомонимске лекси- ке, остџаје само џокушај да се на обосџрану корисџи џоџуни једна џразнина у областџи међујезичке (срџско-буђарске) лексикођрафије.

Раџмила Жуџић

**Мр Јован Вуксановић: РЕЧНИК ЈЕЗИЧКИХ ПОЈМОВА.
Бона Фидес – Номос, Београд, 1997, 234 стр.**

Речник садржи око хиљаду лингвистичких термина. Намеђен је првен- ствено ученицима и студентима, али и свима другима које интересује језик и лингвистика. Дефиниџије су допуњене бројним примерима који олакшавају разумевање. Неке од одредница (*генитив, глаголски вид, глаголски придев про- шли, глас, датив, додаци, имениџа, инструментал, модел речениџе, морфема, ћирилица* и др.) обрађене су тако детаљно и прегледно да ученицима и студен- тима могу корисно послужити при обнављању градива или спремању испита. Уз веђину термина наведена је етимологија. Мањи број термина је акцентован. Уколико постоје два равноправна акцената, наведена су оба (в. *метатеза*).

Сем лингвистичких термина одредницу имају и Александар Белић, Ђуро Даничић, Вук Караџић, Сава Мркаљ, Фердинанд де Сосир, Ђирило (Константин) и Ноам Чомски.

Прилог (209–222), састављен на основу *Кембричке енциклопедије језика* Д. Кристала, садржи четири термина: *говорни чинови*, *конверзацијске максиме*, *прагматика* и *семиотика* (семиологија).

Ђорђе Оташевић

ИЗ ДРУГЕ РУКЕ

K. Brown, J. Miller (ed.): CONCISE ENCYCLOPEDIA OF GRAMMATICAL CATEGORIES. Pergamon Press, 1999, 508 str.

Међу најкорисније подухвате издавачке куће Пергамон свакако спадају и лингвистичке енциклопедије које је ова кућа издала у последњих неколико година. То су *Сажета историја науке о језику (Concise History of the Language Sciences)*, *Сажета енциклопедија синтаксичких теорија (Concise Encyclopedia of Syntactic Theories)*, *Сажета енциклопедија филозофије језика (Concise Encyclopedia of Philosophy of Language)*, *Сажета енциклопедија прагматике (Concise Encyclopedia of Pragmatics)*, *Сажета енциклопедија патологије језика (Concise Encyclopedia of Language Pathology)*, *Сажета енциклопедија едукативне лингвистике (Concise Encyclopedia of Educational Linguistics)*. Последња енциклопедија коју је Пергамон објавио у октобру 1999. године јесте *Сажета енциклопедија граматичких категорија (Concise Encyclopedia of Grammatical Categories)*. Ова књига представља допуну недавно објављене *Сажете енциклопедије синтаксичких теорија (Concise Encyclopedia of Syntactic Theories, 1996)*. Ову нову енциклопедију сачињава збирка од 79 радова најпознатијих стручњака за одређене области. Књига је организована по алфавитном реду. Уредници су Кејт Браун (K. Brown) са Универзитета у Кембриџу и Џим Милер (J. Miller) са Универзитета у Единбургу. Како сами уредници кажу, граматичка категорија се у овој књизи схвата у најширем смислу. Анализирају се следећи проблеми: синтаксичка, семантичка и прагматичка питања која су у вези са формирањем лингвистичких категорија и која се тичу функционалних и семантичких односа унутар фразалних и реченичних категорија; индивидуалне врсте речи; појединачне функционалне категорије које се традиционално везују за главне врсте речи (род, број, падеж итд.); синтаксички процеси који су у вези са функционалним категоријама; теме које су у вези са прономинализацијом и анафором; врсте фразе, клауза и реченица; теме у вези са топикализацијом и редом речи. Многе обрађене категорије посматрају се у више језика и тако се открива богатство и разноврсност граматичких структура у разним језицима света и склапа свеобухватна слика феномена који се објашњава. Врло корисне су и детаљне библиографије са најновијим радовима из одређене области, које се налазе после сваког чланка.

Садржај енциклопедије ћемо навести на енглеском језику због тога што су неки термини компликовани за превођење или непреводиви, а већина их је интернационална и као такви су познати и у нашој лингвистичкој средини:

- Editor's Foreword.
 Introduction.
 Adjectives (R.M.W. Dixon).
 Adverbs and adverbials (J. van der Auwera).
 Agreement (G.G. Corbett).
 Anaphora (P. Sells, T. Wasow).
 Apposition (N. Burton-Roberts).
 Aspect: basic principles (O. Dahl).
 Aspect: further developments (J. Miller).
 Aspectual type(s) (C. Lehmann).
 Auxiliaries (S. Steele).
 Binding (I. Crookston).
 Case (J.M. Anderson).
 Categories, linguistic (G.K. Pullum).
 Classifier languages (C.A. Craig).
 Comparative constructions (I. Crookston).
 Concessive clauses (E. König).
 Conditionals (F. Veltman).
 Conditionals, grammatical (J. Haiman).
 Connectives (J. Caron).
 Constituent structure (P. Jacobson).
 Control (E. Jaworska).
 Converb (M. Haspelmath).
 Coordination (C. Grover).
 Conference (R.A. Muskens).
 Counterfactuals (F. Veltman).
 Definiteness (C. Lyons).
 Deixis (S. Levinson).
 Determiners (J. van Eijck).
 Evidence and modality (D. Blakemore).
 Factivity (P.A.M. Seuren).
 Finiteness (M. Koptjevskaja-Tamm).
 Functional relations (R.D. Van Valin, Jr).
 Gender and gender systems (G.G. Corbett).
 Genericity (M. Krifka).
 Grammatical units (R.E. Longacre).
 Grammaticalization and lexicalization (E.C. Traugott).
 Head and modifier (L. Bauer).
 Head marking (A. Spencer).
 Honorifics (M. Shibatani).
 Indirect speech acts: inferring the illocutionary point (K. Allan).
 Information structure (W.A. Foley).
 Interjections (F.K. Ameka).
 Logophoricity and long-distance reflexives (L. Stirling).
 Mass expressions (M. Krifka).
 Modality (F. Kiefer).
 Mood and modality: basic principles (F.R. Palmer).
 Mood and modality: further developments (F.R. Palmer).
 Moods, clause types, and speech acts (K. Allan).
 Negation (P. Ramat).
 Nominalizations (P. Muysken).
 Noun incorporation (W.J. de Reuse).
 Nouns and noun phrases (J.R. Payne).
 Number and number systems (D.A. Cruse).
 Particles (D. Hartmann).
 Parts of speech (R.L. Trask).
 Passive and related constructions (I. Roberts).
 Perfect (O. Dahl).
 Performative clauses (K. Allan).

Phrastic, neustic, tropic: hare's trichotomy (K. Allan).	Switch-reference and related phenomena (L. Stirling).
Polarity items (F. Zwarts).	Tense (B. Comrie).
Possession (J.R. Taylor).	Topic and comment (J. van Kuppevelt).
Prepositions and prepositional phrases (E. Jaworska).	Topic, focus, and word order (R. Sornicola).
Proper names: linguistic aspects (A. Lehrer).	Transitivity (T. Tsunoda).
Reflexives and reciprocals (F. Lichtenberk).	Valency changing alternations (R.L. Humphreys).
Relative clauses (N. Fabb).	Verbs and verb phrases (R. Cairns).
Resultatives (D.J. Napoli).	Voice (M. Shibatani).
Sentence types and clause subordination (R.D. Huddleston).	Word order and linearization (A. Siewierska).
Serial verbs (M. Sebba).	Glossary.
Speech act verbs (J. Verschueren).	List of Contributors.
Speech acts and grammar (K. Allan).	List of Major Language and Linguistics journals.
Subordination and complementation (N. Vincent).	Name index.
	Subject index.

Ова и све остале наведене енциклопедије коштају око 200 америчких долара, што значи да су недостижне већини заинтересованих појединаца. Било би добро када би их набавила библиотека Института за српски језик или нека од библиотека Филолошког факултета. На тај начин бисмо се из само неколико књига обавестили о најважнијим савременим погледима на бројна лингвистичка питања.

Рајна Драгићевић

**Heinz Giegerich: LEXICAL STRATA IN ENGLISH.
MORPHOLOGICAL CAUSES, PHONOLOGICAL EFFECTS.
(Cambridge Studies in Linguistics, 89), CUP, 1999.**

У монографији *Лексички слојеви у енглеском језику. Морфолошки узроци, фонолошке последице* Хајнц Гихерих истражује начин на који алтернације у звучним обрасцима речи и процеси формирања речи делују једни на друге. Износећи примере из енглеског и немачког језика, он открива и детаљно наводи принципе *лексичке морфологије и фонологије*, теорије која је последњих година све утицајнија у лингвистици. Он преиспитује многе од њених већ установљених претпоставки и тако изводи једну кохерентну теорију која још нуди и нова гледишта на неке од централних појава у фонологији енглеског језика.

Ружица Маринковић

**Hella Olbertz (Editor), Kees Hengeveld (Editor), Jesus Sanchez Garcia:
THE STRUCTURE OF THE LEXICON IN FUNCTIONAL
GRAMMAR. (Studies in Language Companion Series, Vol 43), John
Benjamins, 1998.**

Радови у делу *Структура лексикона у функционалној граматичи* разматрају пет различитих становишта улоге лексикона у теорији Функционалне граматике (ФГ) какву је развио Сајмон К. Дик са својим сарадницима. Свеска почиње изузетно практичним одељком о *функционално-лексемском моделу*, лексиколошком и лексикографском систему који је умногоме инспирисан *Диковим принципом лексичке декомпозиције корак по корак*. Други део свеске се бави деривацијом именица са значењем активности (action-nouns), псеудорефлексивним глаголима (односно глаголима са лексичким *се*, типа *смејати се*, *љутити се*) и каузативним конструкцијама, и на тај начин доноси нова гледишта у вези са формирањем предиката у ФГ. За овим следи одељак чија је тема значајан проблем у вези са валенцом којим се све до сада ФГ није бавила: како посматрати колокацијска својства предиката. Четврти део књиге разматра (непрототипске) прелазне глаголе и њихов однос

према типологији стања ствари, чиме се отвара могућност ревизије Дикове типологије. Завршно поглавље књиге усредсређује се на однос између лексикона и дубинске структуре клаузе. За разматрање овог односа понуђене су три могућности различитог степена радикалности.

Ружица Маринковић

Jean-Pierre Koenig: LEXICAL RELATIONS. Cambridge University Press, 1999.

Циљ ове књиге је да обезбеди модел лексичких односа који мири идио-синкратичке и продуктивне аспекте лексикона. У раду на *Граматици центричне фразне структуре*, распоред лексичких знања назван је хијерархијским лексиконом језичких подврста кроз који делимичне правилности умереног уопштавања и истински производни процеси добијају једнообразан модел. Његова основна теза је да се све лексичке релације свде на категоризацију (савез две релацијске лексеме у заједничкој категорији) и да је пресек те категорије једини механизам потребан за моделовање лексичких процеса, под условом да лексички предмет може да буде сврстан делимично и као подврста у односу на свој пар.

Марија Ђинђић

Roger S. Crutchfield: ENGLISH VOCABULARY QUICK REFERENCE. A COMPREHENSIVE DICTIONARY ARRANGED BY WORD ROOTS. Lexadyne Pub Inc, 1998.

Ово је својеврстан етимолошки речник енглеског језика са више од 7.000 речи (од *abiogenesis* до *zygote*) обрађених под одговарајућим коренским морфемама. Одликује се веома информативним, концизним и јасним дефиницијама. Специфична концепција чини га лако доступним свим потенцијалним корисницима. Индекс од 260 основних, као и индекс од 500 других коренских и афиксних морфема, те алфабетски индекс дефиниција (израђен као својеврстан обратни речник) и индекс главних речи садржаних у одредницама, помажу да се што пре дође до тражене информације. Овај речник би, поред осталог,

могао успешно да послужи као помоћно средство у настави енглеског језика у школама и на факултетима јер олакшава разумевање већ усвојених значења и омогућава брзо и лако учење “нових” речи.

Маја Ђокић

**Heinz Fahnrich, Surab Sardshweladse, Zurab Sarjelaze:
ETYMOLOGISCHES WÖRTERBUCH DER KARTWEL
SPRACHEN (HANDBUCH DER ORIENTALISTIK, ERSTE
ABTEILUNG, DER NAHE UND DER MITTLERE OSTEN, 24).
Brill Academic Publishers, 1997.**

Овај речник намењен је уском кругу оријенталиста који се баве изучавањем лексичког наслеђа јужнокавказке језичке породице. Презентује најновије резултате етимолошких истраживања картвелске лексике. Доноси обиље новог лексичког материјала, коригује раније и успоставља нове реконструкције. Увод садржи кратак опис картвелских језика, преглед компаративно-историјског изучавања картвелске лексике и детаљан опис система регуларних корелација фонема. Лексема се обрађују у централном делу Речника, под одговарајућим реконструисаним коренским и афиксним морфемама распоређеним алфабетским редом и поткрепљеним примерима из картвелских језика. Свака одредница садржи детаљан приказ фонолошког развоја лексема од пра- до рецентних форми и допуњена је референцама.

Маја Ђокић

**Charles L. Cutler: O BRAVE NEW WORDS : NATIVE
AMERICAN LOANWORDS IN CURRENT ENGLISH.
University of Oklahoma Press, 2000.**

Књига *Изворне америчке позајмљенице у савременом енглеском језику* представља студију о инкорпорацији језика америчких староседелаца у вокабулар савременог енглеског. Она бележи присвајање индијанских речи за животиње, биљке и храну од стране европских досељеника и испитује степен

уношења и флукуације ових позајмљеница у контексту значајних догађаја који су пратили европско насељавање и промене у односима белаца и Индијанаца.

Глосарији садрже изговор, прве податке о употреби, етимологију и кратке дефиниције свих инкорпорираних речи северноамеричких Индијанаца и Ескимана. У апендикусу су дате позајмљенице преузете из језика латиноамеричких Индијанаца.

Драгана Китановић

Eugene H. Ehrlich: YOU'VE GOT KETCHUP ON YOUR MUUMUU. AN A-TO-Z GUIDE TO ENGLISH WORDS FROM AROUND THE WORLD. Henry Holt & Company, 2000, 288 str.

У књизи се даје живописан преглед речи које су из других језика ушле у енглески. Пronicљиво и studiosно, Јудџин Ерлих (Eugene Ehrlich) води читаоца кроз историју сталних промена енглеског језика, приказујући како је енглески бежавно пришивао речи из осталих језика у сопствену тканину. Читаоци скромнијег лингвистичког знања из ове књиге ће сазнати да је језик који зовемо енглеским, у ствари језик састављен од језика старих освајача као што су то били Римљани, Англи, Саксонци и Французи.

У књизи се наводи порекло неких познатих и често коришћених речи енглеског језика, као што су, на пример, *graffiti* (dolazi из италијанског и значи “огреботине”) или кеџап (од кинеске речи *Ke-Jap*, која значи “рибљи сос”).

Јасним и разумљивим језиком Ерлих осветљава порекло, сврху и значење некад страних речи које су постале део богате потке енглеског језика.

Слободан Средановић

John Kennedy: WORD STEMS. A DICTIONARY. Soho Press, 1996.

Иако један од највећих светских језика, енглески је хибрид настао од латинског, грчког и још десетак других језика. Полazeћи од основа речи, организованих у виду

iscrpne liste od *Abb* (otac, verski vođa, sirijski, *abba*) do *Zym* (ferment, grč. *zymoo*), date su definicije najuobičajenijih stranih reči koje čine osnovu engleskog jezika. Rečnik je klasični priručnik za studente, enigmatičare i sve one kojima je pisanje poziv.

Marija Vučković

БИБЛИОГРАФИЈЕ

LISTA ELEKTRONSKIH REČNIKA SRPSKOHRVATSKOG JEZIKA (U CELINI ILI JEDNOG OD TRI NJEGOVA NACIONALNA STANDARDNA)

Напомена

Spisak koji ovde predstavljamo dodatak je bibliografiji srpskohrvatskih rečnika u autorstvu Danka Šipke (Danko Šipka *A Bibliography of Serbo-Croatian Dictionaries: Serbian, Croatian, and Bosnian Muslim*, Springfield: Dunwoody Press, 2000). Pominjana bibliografija može se naručiti na strani: <http://www.mrminc.com>. Bibliografija će biti popravljana i dopunjivana jednom godišnje (sledeće izdanje planirano je za početak 2001). Spisak elektronskih rečnika (većina je dostupna na Internetu) odražava stanje s kraja 1999. godine. Kako se Internet neprestano menja (neke adrese nestaju, neke menjaju mesto, pojavljuju se nove), moguće je da će neke adrese sa rečnicima biti zastarele između dva izdanja Bibliografije.

Appendix: A Selection of Electronic Dictionaries of Serbo-Croatian

[A draft of Serbo-Croatian Car-mechanic Dictionary, yuscii text file
\(ftp://ftp.amu.edu.pl/pub/Serbo-Croat/amrjec.zip\)](http://ftp.amu.edu.pl/pub/Serbo-Croat/amrjec.zip)

[Arabic-Bosnian Muslim dictionary of Quranic meanings
\(http://bih.org/kuran/index.html\)](http://bih.org/kuran/index.html)

[Basic vocabulary list Serbo-Croatian <->Polish 1, 1-1,500 out of 4,500 most
frequent words \(ftp://ftp.amu.edu.pl/pub/Serbo-Croat/shpo1500.zip\)](ftp://ftp.amu.edu.pl/pub/Serbo-Croat/shpo1500.zip)

[Basic vocabulary list Serbo-Croatian <->Polish 2, 1,500-3,000 out of 4,500 most
frequent words \(ftp://ftp.amu.edu.pl/pub/Serbo-Croat/shpo3000.zip\)](ftp://ftp.amu.edu.pl/pub/Serbo-Croat/shpo3000.zip)

[Basic vocabulary list Serbo-Croatian <->Polish 3, 3,000-4,500 out of 4,500 most
frequent words \(ftp://ftp.amu.edu.pl/pub/Serbo-Croat/shpo5000.zip\)](ftp://ftp.amu.edu.pl/pub/Serbo-Croat/shpo5000.zip)

[Bosnian-English and English-Bosnian Dictionary by Imel, 70,000 entries
\(http://www.fantasybih.com/imel_engleski.htm\)](http://www.fantasybih.com/imel_engleski.htm)

[Bosnian-English-German dictionaries \(download\)
\(http://www.djickic.com/software/download.htm\)](http://www.djickic.com/software/download.htm)

[Croatian Citogenic Dictionary \(http://www.kdb.hr/projekti/rjecnik/index.htm\)](http://www.kdb.hr/projekti/rjecnik/index.htm)

-
- [Croatian Computing Dictionary \(http://faust.irb.hr/~tust/Inet/rjecnik.htm\)](http://faust.irb.hr/~tust/Inet/rjecnik.htm)
- [Croatian Computing Dictionary \(http://www.win-in.com/kazalo/index.htm\)](http://www.win-in.com/kazalo/index.htm)
- [Croatian Cryptographic Dictionary
\(http://www.pefri.hr/~ebarisic/crypt/rjecnik.html\)](http://www.pefri.hr/~ebarisic/crypt/rjecnik.html)
- [Croatian Devil's Dictionary \(http://hilbet.math.hr/archive/hr_rec_humor/index.html\)](http://hilbet.math.hr/archive/hr_rec_humor/index.html)
- [Croatian Electrical and Computing Dictionary
\(http://www.yuqwest.org/SIGs/jezik/cro.com.recnik.html\)](http://www.yuqwest.org/SIGs/jezik/cro.com.recnik.html)
- [Croatian – English/German/French/Italian Dictionary
\(http://www.tranexp.com/InterTran.cgi?lang=croeng\)](http://www.tranexp.com/InterTran.cgi?lang=croeng)
- [Croatian Ethnological Dictionary \(http://top.pefri.hr/seminar/izvoncari/rjecnik.html\)](http://top.pefri.hr/seminar/izvoncari/rjecnik.html)
- [Croatian Internet Dictionary \(http://mapef.pefri.hr/~helpdesk/rjecnik.html\)](http://mapef.pefri.hr/~helpdesk/rjecnik.html)
- [Croatian Internet Dictionary \(http://www.e92.hr/rjecnik.htm\)](http://www.e92.hr/rjecnik.htm)
- [Croatian Modem Communication Dictionary
\(http://public.st.carnet.hr~blagimodemmodemrje.html\)](http://public.st.carnet.hr~blagimodemmodemrje.html)
- [Croatian Terminological Dictionary \(http://www.cc.foi.hr/~hvulin/rjecnik.html\)](http://www.cc.foi.hr/~hvulin/rjecnik.html)
- [Croatian-Dutch Dictionary Project \(http://www.xs4all.nl/~glagol/rjecnik.htm\)](http://www.xs4all.nl/~glagol/rjecnik.htm)
- [Croatian-English dictionary with over 100,000 entries.
\(http://phoenix.kent.edu/7Eknamjesn\)](http://phoenix.kent.edu/7Eknamjesn)
- [Croatian-English Nutrition Dictionary
\(http://hrana.com/nutrizg/prehrjec/rjecnik.htm\)](http://hrana.com/nutrizg/prehrjec/rjecnik.htm)
- [Croatian-English-Croatian PC Dictionary
\(http://www.personal.kent.edu/~knamjesn/dic.html\)](http://www.personal.kent.edu/~knamjesn/dic.html)
- [Deltamedia Terminological Dictionary \(http://www.tel.hr/deltamedija/rjecnik.html\)](http://www.tel.hr/deltamedija/rjecnik.html)
- [Dictionary of Nominal Gender Differences between Serbo-Croatian and Polish,
Word for Windows and cp 852 text \(ftp://ftp.amu.edu.pl/pub/Serbo-Croat/shporod.zip\)](ftp://ftp.amu.edu.pl/pub/Serbo-Croat/shporod.zip)
- [Dictionary of Serbo-Croatian - Polish False Cognates, Word Perfect text file
\(ftp://ftp.amu.edu.pl/pub/Serbo-Croat/shpopar.zip\)](ftp://ftp.amu.edu.pl/pub/Serbo-Croat/shpopar.zip)
- [Dictionary of Serbo-Croatian Obscenities, Word Perfect text file
\(ftp://ftp.amu.edu.pl/pub/Serbo-Croat/rjops.zip\)](ftp://ftp.amu.edu.pl/pub/Serbo-Croat/rjops.zip)
- [Dictionary of Vojvodinian Slang \(http://novisad.pair.comrecnikindex.html\)
\(http://www.novisad-home.com/recnik/index.html\)](http://novisad.pair.comrecnikindex.html)
- [English – Bosnian Dictionary \(http://www.travlang.com/languages/cgi-bin/langchoice.cgi?page=main&lang1=english&lang2=bosnian\)](http://www.travlang.com/languages/cgi-bin/langchoice.cgi?page=main&lang1=english&lang2=bosnian)

[English - Serbian Automatic Dictionary](#)

(<http://members.tripod.com~prevodilacAutoDictSr.htm>)

(<http://as.infosky.net/~nikolab/Auto/DictSr.htm>)

[English - Serbian mSQL Dictionary \(www.rcub.bg.ac.yurecnik\)](#)

(<http://afrodita.rcub.bg.ac.yu/~tony/recnik.html>)

[English<->Croatian Dictionary for Windows \(http://www.tranexp.com\)](#)

[English<->Serbian Cyrillic Dictionary for Windows \(http://www.tranexp.com\)](#)

[English<->Serbian Latin Dictionary for Windows \(http://www.tranexp.com\)](#)

[English-Croatian Dictionary \(http://jagor.srce.hr/HAD/rjecnik.htm\)](#)

[English-Croatian Dictionary \(http://www.crobb.com.au/croatschool/rjecnik.htm\)](#)

[English-Croatian Dictionary by Xanadu Software, 40,000 entries](#)

(<http://www.epicentar.com/kiosk/rjecnik/index.htm>)

[English-Croatian Dictionary of Computing Abbreviations](#)

(<http://www.pcchip.hr/pcchip/rjecnik/kratice-b.htm>)

[English-Serbian On-line Dictionary \(http://www.rcub.bg.ac.yu/recnik\)](#)

[English-Serbian On-line Dictionary by Vlado Kešelj \(http://www.recnik.com,](#)

<http://www.rjecnik.com>)

[English-Serbian-English Contact Dictionary \(http://www.2net.co.yu/contact\)](#)

(<http://www.orka.co.yu/kupovina/recnik>)

[English-Serbian-English Dictionary](#)

(http://web.access.net.au/katincic/dictionary_en.htm)

[Excerpts from the Serbo-Croatian Orthographic Dictionary, by Matica srpska and](#)

[Matica hrvatska \(ftp://ftp.amu.edu.pl/pub/Serbo-Croat/prav.zip\)](#)

[Facetious Serbian Business Dictionary \(http://obelix.ijs.si/~viktor/humor/biznis.htm\)](#)

[German<->Croatian Dictionary for Windows \(http://www.tranexp.com\)](#)

[HACHEK, Hašek - Hrvatski akademski spelling-checker, Croatian spell checker](#)

(sandor.dembitz@fer.hr)

[Hrvatska riječ, Croatian spell checker, \(TTE Inženjering, d.o.o.Put Murata 22c,](#)

[23000 Zadar: RH\)](#)

[Hrvatski računalni pravopis, Croatian spell checker and morphological generator](#)

(josip.silic@ffzg.hr, tomislav.silic@public.srce.hr,

<http://public.srce.hr/~ansilic>)

[HSC \(Hrvatski Spelling-Checker\), Croatian spell checker \(br31187@pinus.cc.fer.hr,](#)

brad@fly.cc.fer.hr)

[Korektor, Croatian spell checker \(http://dalekiskok.hr/korektor.htm\)](#)

polar@st.tel.hr, <http://www.dalmatianet.compolar.hr>,
<http://www.polar.hr>)

www.obelezja.co.yu)

ftl@ftl.org)

<http://www.pcpres.co.yu/benson>)

http://www.cadenza.org/search_engine_terms/isrchr.shtml)

<http://www.cadenza.org/glossary>)

<http://partio.net/dict/index.html>)

<http://www.yupro.com/esprofiles/dp-e.htm>)

<ftp://ftp.amu.edu.pl/pub/Serbo-Croat/shpoint.zip>)

<ftp://ftp.amu.edu.pl/pub/Serbo-Croat/pred.zip>)

<ftp://ftp.amu.edu.pl/pub/Serbo-Croat/shpotem.zip>)

<http://www.maticasrpska.org.yu>)

<http://www.beotel.yu/~shinken/recnik1.htm>)
www.geocities.com/Tokyo/Pagoda/7850/recnik2.htm)

ftl@ftl.org)

<http://www.cet.co.yu/literbooks/recnik.htm>)

<http://www.img.co.yu/podlupom/recnik.asp>)

<http://ftp.yuope.com/ftp/pub/windows/language/dictio012.zip>)

<http://www.uis.kg.ac.yu/infoIntRec.htm>)

<http://www.sota.ch/real/recnik.stm>)

<http://www.cent.co.yu/zastita/recnik.html>)

<http://members.aol.com/Joey/RPGindex.html>)

<http://www.yutechno.com/archives/texts/recnik.html>)

<http://www.yustart.co.yu/recnikup.htm>)

<http://www.kg.ac.yu/recnik>)

Лингвистичке актуелности I/1

[SITO, Croatian spell checker \(filos@zg.tel.hr\)](mailto:filos@zg.tel.hr)

[Swedish-Serbo-Croatian Dictionary of Social Terminology
\(http://neo.svenska.gu.se/~cedertermin/termin.html\)](http://neo.svenska.gu.se/~cedertermin/termin.html)

[The Lexicon of YU-Mythology \(http://home.wxs.nl/~sima\)](http://home.wxs.nl/~sima)

[Urban Planing Dictionary](http://www.geocities.com/ParisMusee/3334/frameset.html)

[\(http://www.geocities.com/ParisMusee/3334/frameset.html\)](http://www.geocities.com/ParisMusee/3334/frameset.html)

[Wens English-Serbian and Serbian-English Dictionary
\(http://solair.eunet.yu/~mcom/index.htm\)](http://solair.eunet.yu/~mcom/index.htm)

Danko Šipka

ПРОЈЕКТИ

Danko Šipka

Ime i prezime: Danko Šipka

Kontakt: sipkadan@amu.edu.pl (do kraja maja 2000 takođe: sipkadan@erols.com), ul. Dolna Wilda 6B m. 13, PL-61-552 Poznań, Polska, strana u Internetu: <http://main.amu.edu.pl/~sipkadan>

Образovanje: Jugoslovenska diploma, magisterijum i doktorat iz serbokroatističke lingvistike, poljski magisterijum iz rusistike, poljski doktorat iz psihologije, poljska habilitacija iz slavistike, deset jednosemestralnih kurseva političkih nauka, Fulbrightov studijski boravak i Humboldtovo postdoktorsko usavršavanje.

Radna istorija: Predavao u svojstvu asistenta, predavača, docenta i vanrednog profesora na univerzitetima u Sarajevu (Jugoslavija), Illinois, Pittsburgh (SAD), Poznań, Warszawa, Wrocław (Poljska). Radio kao istraživač na univerzitetima u Düsseldorfu i Münchenu (SRN), te kao stariji lingvista u firmi Multilingual Research and Management (SAD). Radio kao konsultant za New Mexico State University (SAD) te firmu Translation Experts (Velika Britanija). Trenutno vanredni profesor na Univerzitetu u Poznanju (Poljska) te stariji lingvista u firmi MRM/McNeil (SAD)

Publikacije: pet knjiga i preko stotinu radova na srpskom, engleskom, nemačkom i poljskom, elektronski rečnici i gramatike

Osnovna interesovanja: leksikologija, leksikografija, kompjuterska lingvistika, kognitivna lingvistika, psiholingvistika

Opis projekata u toku:

1. Minimal Information Grammar - sistem pravila za mašinsko prevođenje između engleskog i drugih jezika, dugoročni projekat koji ulazi u završnu fazu. Projekat se realizuje u londonskoj firmi Translation Experts (više informacija i demon-

- stracija programa dostupni su na: <http://www.tranexp.com>). S obzirom na zamršenost problematike, teško je predvideti datum završetka projekta,
2. A Bibliography of Serbo-Croatian Dictionaries: Serbian, Croatian, and Bosnian Muslim. Prvo izdanje bibliografije srpskohrvatskih rečnika sa preko 2500 navedenih rečnika objavljeno je početkom marta 2000 (može se naručiti na: <http://www.mrminc.com>), na početku svake kalendarske godine biće objavljivo ažurirano izdanje. Autor bi bio zahvalan za dopune i popravke na navedenu kontaktnu adresu,
 3. SerboCroatian-English Colloquial Dictionary - razgovorni srpskohrvatsko engleski rečnik sa oko 23000 odrednica. Uzorci druge radne verzije uvodne studije i slova A-C dostupna su na: <http://main.amu.edu.pl/~sipkadan/sample.htm>. Kategorija razgovornosti shvaćena je veoma široko da obuhvati sleng i široko upotrebljavane dijalektizme. Rečnik će biti objavljen u aprilu 2000 kod izdavača Dunwoody Press (USA) i moći će se naručiti na: <http://www.mrminc.com>,
 4. Serbo-Croatian New Words Dictionary - upravo postbensovski srpskohrvatsko-engleski rečnik. Obuhvatiće prvenstveno reči koje su ušle u srpskohrvatske standarde u poslednjoj deceniji usled tehnoloških i političkih promena. Projekat je u početnoj fazi, građa se skuplja iz postojećih rečnika i lista, a formiran je i korpus od osam miliona jedinica tekućeg teksta od novina sa srpskohrvatskog područja. Projekat treba da bude okončan do leta 2002 i objavljen u izdavaštvu Dunwoody Press (USA),
 5. SerboCroatian-English Dictionary of False Cognates - projekat je u početnoj fazi. Već je skupljeno 1000 parova tzv. lažnih poznanika, što je znatno više nego što je zabeleženo u postojećem rečniku u autorstvu Borisa Hlebeća. Uz to, ovaj rečnik namenjen je prvenstveno engleskim govornicima. Projekat treba da bude okončan do leta 2002 i objavljen u izdavaštvu Dunwoody Press (USA),
 6. A Dictionary of Serbo-Croatian Nicknames. Projekat je u početnoj fazi. Skupljeno je oko 20000 nadimaka. Nadimci će biti akcentovani, biće pružena informacija o deklinaciji, punom imenu, građenju prideva i sl. Projekat treba da bude okončan do ljeta 2002 i objavljen u izdavaštvu Dunwoody Press (USA),
 7. Srpskohrvatski dativ u kognitivnolingvističkoj perspektivi. Skupljena je obilna građa iz gramatika i tekstualnih korpusa. Ideja je da se popuni serija monografija o našim padežima studijom o dativu. Zbog angažovanosti na drugim projektima, autor traži saradnike/suautore za dovršenje ovog projekta (zainteresovani treba da se jave na navedenu kontaktnu adresu),

8. Srpskohrvatsko-poljska kontrastivna istraživanja. Kompleksni program istraživanja koji obuhvata istraživački rad, niz poljskih magistarskih radova, te psiholingvistička istraživanja na Univerzitetu u Poznanju (Poljska). Radovi iz tog programa dostupni su na: <http://main.amu.edu.pl/~sipkadan/papers.htm>, a odbranjeni magistarski radovi na: <http://main.amu.edu.pl/~sipkadan/semmag.htm>. Dva najizrazitija potprojekta ovog široko koncipiranog projekta su: Decizionistički model slovenskih jezika, te Slovenska međukulturna istraživanja.

ХРОНИКА

56. КЊИГА ЈУЖНОСЛОВЕНСКОГ ФИЛОЛОГА ПОСВЕЋЕНА УСПОМЕНИ НА АКАДЕМИКА ПАВЛА ИВИЋА

Дана 19. септембра 1999. године преминуо је академик Павле Ивић, лингвиста светског гласа. Српска академија наука и уметности и њен Институт за српски језик сећању на великог научника посвећују 56. књигу *Јужнословенског филолога*. Жао нам је што нас техничке околности приморавају да дужину прилога ограничимо на највише осам страна уобичајеног формата нашег часописа. Прилози за књигу посвећену успомени на академика Павла Ивића могу се писати на свим светским и свим словенским језицима. Рок за слање прилога је 30. јун ове године. До 30. марта потребно је потврдити намеру да се пошаље прилог и, ако је могуће, навести његов наслов. Уколико се рад доставља на дискети, она треба да буде IBM PC компатибилна. Прилог се може послати и електронском поштом: plavikru@eunet.yu. Пожељно је да се користи фонт Times New Roman. Ако се користи неки други фонт, потребно га је прикључити документу.

Слободан Реметић

ЈАНУАРСКО ОКУПЉАЊЕ СЛАВИСТА СРБИЈЕ

Славистичко друштво Србије од 1963. године сваког јануара у време зимског распуста организује и одржава *Скуп слависта Србије* – научно и стручно окупљање стручњака за све словенске језике, које има карактер научног симпозијума и стручног семинара за наставнике словенских језика, у првом реду руског.

Поштујући традицију и користећи стечено искуство, Друштво је и овог јануара организовало поменути Скуп – 38. по реду, на коме је тема научног и стручног разматрања била: “Славистика на граници векова – стање и перспективе”. На Скупу су поднета 34 реферата слависта из Београда, Новог Сада, Ниша, Приштине и Никшића, као и из Аустрије, Русије и Словачке. У рефератима су расправљана питања језика, књижевности, културе, међусловенских веза и методике усвајања словенских језика као инословенских; било је и реферата

окренутих прошлости, и реферата окренутих садашњости и будућности; расправљало се о општесловенским темама, али и јужнословенским или још ужим – србистичким, русистичким, словакистичким, бохемистичким питањима. Већина поднетих реферата нашла је место у IV књизи (за 2000. годину) часописа “Славистика”. У време Скупа одржана је и редовна Годишња скупштина Друштва на којој је, између осталог, донета одлука о установљењу годишње награде “Павле Ивић” за најбољи рад у области лингвистичке славистике, усвојен је Правилник и именован Одбор за доделу награде.

Свесна чињенице да обимна тема овогодишњег Скупа није могла бити у потпуности обрађена, Управа Друштва је за следећи – 39. скуп слависта Србије, који ће се одржати у јануару 2001. године, утврдила тему: СЛАВИСТИЧКА ПРОМИШЉАЊА НА ПОЧЕТКУ ТРЕЋЕГ МИЛЕНИЈУМА. Може се очекивати да ће овако формулисана тема привући изузетну пажњу посленика на славистичком пољу, те да се у рефератима саопште резултати истраживања о свим питањима којим се слависти научно и практично баве у датом тренутку, да се анализира стање и сагледају перспективе развоја словенских језика, књижевности, култура и њихових веза, да се укаже на актуелне и будуће проблеме славистичке науке и славистичких организација, да се сагледају могућности ефикаснијег усвајања словенских језика и сл. Изложена промишљања на Скупу чинила би основу и полазиште за дефинисање будућих научних пројеката и славистичког делања у предстојећим годинама и деценијама миленијума који ће управо наступити.

Пријаве реферата за Скуп треба доставити Управи Друштва најкасније до 1. новембра 2000. године. Саопштени реферати на Скупу биће објављени у часопису “Славистика”.

Богољуб Станковић

XXXIX СКУП СЛАВИСТА СРБИЈЕ

39. Скуп слависта Србије одржаће се на Филолошком факултету у Београду средином јануара 2001. године.

Тема скупа је:

СЛАВИСТИЧКА ПРОМИШЉАЊА НА ПОЧЕТКУ ТРЕЋЕГ МИЛЕНИЈУМА

Овако формулисана тема наредног Скупа даје могућност да се наставе разматрања изложена на претходном Скупу, да се саопште резултати истраживања о свим питањима којим се слависти научно и практично баве у датом тре-

нутку, да се анализира стање и сагледају перспективе развоја словенских језика, књижевности, култура и њихових веза, да се укаже на актуелне и будуће проблеме славистичке науке и славистичких организација, да се сагледају могућности ефикаснијег усвајања словенских језика и сл.

Пријаве реферата треба доставити Управи Славистичког друштва Србије најкасније *до 1. новембра 2000. године*. Рукописи реферата обима до 8 куцањих страна (30 редака на страни) предају се организатору Скупа у два примерка непосредно после читања. Прихваћени реферати од стране уредништва биће објављени у V-ој књизи часописа “Славистика” најкасније до 1. маја 2001. године. Организатор планира да програм Скупа достави учесницима до 1. XII 2000.

У време скупа биће одржана изборна Годишња скупштина Славистичког друштва Србије, а у оквиру Скупа одвијаће се стручно усавршавање (семинар) наставника и професора руског језика и књижевности.

Управа Славистичког друштва Србије

МЕЂУНАРОДНИ НАУЧНИ СИМПОЗИЈУМ МАПРЈАЛ-а

У оквиру програма активности МАПРЈАЛ-а (Међународна асоцијација русиста) Славистичко друштво Србије, у сарадњи са Савезом славистичких друштава Југославије, Филолошким факултетом у Београду и Филозофским факултетом у Нишу, организује Међународни научни симпозијум (већ пети по реду) о теми: “Состояние и перспективы сопоставительных исследований русского и других языков”. Радни језик Симпозијума је руски. Жеља је организатора да се у последњој години XX века и другог миленијума учини критички осврт на оно што је у конфронтационој русистици и славистици до сада остварено, те да се на основу дате реалности сагледају перспективе и дефинишу садржаји и форме делања у времену које долази. Предмет научног и стручног разматрања биће теоријска и методолошка питања напоредних проучавања руског и других (словенских и несловенских) језика, конкретне напоредне језичке анализе на свим нивоима језичке структуре и у области лингвокултурологије, културологије, поетике, семантике и прагматике, као и примена резултата напоредних проучавања у процесу учења руског језика као инословенског и страног.

Симпозијум се одржава од 30. маја до 2. јуна 2000. године у Београду и Нишу. Биће то истовремено и прилика да се у присуству најугледнијих русиста из читавог света у Нишу свечано обележи отварање нове славистичке катедре (у почетку само група за руски језик) на Универзитету у овом граду.

Предвиђено је да се уочи, током и непосредно после Симпозијума реализује и читав низ пратећих манифестација, између којих је и: Промотивна свечаност Славистичког друштва Србије на Дан словенске писмености (Дан св. Ћирила и Методија) 24. маја; Дани руског језика, књижевности и културе у Србији од 25. маја до 5. јуна; Изложба “Српска русистика XX века”, која ће бити отворена на Катедри за славистику Филолошког факултета у Београду 30. маја. Очекује се да ће на изложби бити представљено све оно што је било релевантно током једног века у области језичке, књижевне и лингводидактичке русистике. Пошто се планира израда Каталога изложбе и задржавање експоната по затварању изложбе у библиотеци Катедре за славистику, несумњиво је да ће овај подухват имати трајнију вредност.

Славистичко друштво Србије верује да ће и овог пута смоћи снаге да у релативно кратком року по завршетку Симпозијума објави зборник реферата.

Богољуб Станковић

BIJENALNA KONFERENCIJA U KANZASU

Od 4. do 6. maja 2000. na University of Kansas u gradu Lawrence održaće se dvanaesta bijenalna konferencija posvećena balkanskim i južnoslovenskim jezicima, književnostima i folklornim nasleđima. Podaci o konferenciji, kao i sažeci prijavljenih referata mogu se videti na: <http://www.ukans.edu/~slavic/bss.htm>. Prijavilo se oko 70 učesnika iz desetak zemalja, a jedna od tačaka programa je odavanje počasti nedavno preminulom akademiku Pavlu Iviću.

Danko Šipka

РАД ЛИНГВИСТИЧКОГ КОЛОКВИЈУМА У ИНСТИТУТУ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

У Институту за српски језик САНУ крајем 1999. године почео је да ради Лингвистички колоквијум. Иницијативу за рад ове лингвистичке трибине покренули су сарадници Института који се, осим лексикографског рада, баве и научно-истраживачким радом. Рад сличне врсте одвијао се у Институту и у прошлости, али са прекидима, а у годинама оштрих друштвених криза пошто је престао. Чак су изостале и заједничке стручне консултације сарадника на заједничким пројектима, а нарочито на пројекту Речника САНУ. Потреба за таквим консултацијама и за консултацијама сличне врсте у више наврата била је тема о којој се разговарало на Уредничком одбору за Речник САНУ или на Научном већу Института, али се због разних околности од њога одустало.

Иницијатива заинтересованих сарадника о раду Колоквијума прихваћена је и од стране директора Института, проф. др Слободана Ремешћа, с тим да се његов рад озваничи на Научном већу Института.

Организацију рада Колоквијума до његовог званичног конституисања презела је др Сјана Рискић, виши научни сарадник Института. За сада не постоји утврђен двогодишњи план рада, али су одређени оштри циљеви. Основни циљ је да се преко рада овог колоквијума оствари информисање о најновијим публикацијама из области лингвистике, а нарочито из лексикологије и лексикографије, у српској и светској продукцији, као и информисање о актуелним истраживањима лингвиста не само у Београду него и у другим универзитетским центрима у Србији и Југославији. У вези са лексикологијом и лексикографијом, осим најновијих публикација, речника и истраживања, у вези са актуелним проблемима који се јављају у изради речника, разматраће се и ранија научна и стручна продукција, како би се већ постојећа теоријска и практична решења примењивала у лексикографском раду. Циљ рада Колоквијума јесте и то да о одређеним проблемима говоре истраживачи који се тим проблемима баве или да се представљањем њиховог рада укаже на његов значај у домену одређене језичке области. Овим се жели постићи обавештеност о лингвистичком раду у нашој средини, повезивање истраживача истих усмерења, припремање услова за тимски рад и рационализација у распоређивању истраживачког кадра на неистражене области и семенје језика.

На Колоквијуму је покренута и иницијатива за покрепање информатив-
ној часописа Лингвистичке актуелности, која је прихваћена од стране наг-
лежних појединаца у Институту и Министарству. Часопис ће према плану
имати две верзије: штампану и електронску (верзија за Интернет). Циљ нам
је да се на овај начин повежемо не само са светским славистима него и са
свим заинтересованим лингвистима.

До сада се у оквиру Лингвистичкој колоквијума разговарало о различитим
темама. У децембру 1999. колоквијум је започео рад представљањем сле-
дећих лексикографских и лексиколошких публикација: *Одлегне свеске - Етимолошкој одсека Института за српски језик САНУ, Приручника лексикографије - Л. Зусице, Сарајево, 1991. год.* и *Основе лексикологије и сродних дисциплина - Д. Шипке, Нови Сад, 1998. год.* О значају ових публикација за лексикографски рад и лексиколошка истраживања говорили су Маја Ђокић, Жељка Малобабић и Ружица Маринковић, мајстранти и сарадници Института. У децембру су представљене и две лексиколошко-лексикографске књиге: *Полисемија и организација лексичкој система у српском језику - Даринке Горјан-Премк, Београд, 1997. год.* и књига *Реч. Смисао. Сазнање (судуја из лексичке семантике) - Силане Ристић и Милане Радић-Дујоњић, Београд, 1999. год.* О теоријским аспектима књига и о њиховом значају у српској лингвистици говорили су: др Рајна Драићевић, доцент Филолошкој факултету у Београду и др Ђорђе Ошашевић, научни сарадник Института за српски језик САНУ.

У јануару 2000. год. организован је разговор на тему: *Проблеми у вези са избором термина, дијалекатске лексике и лексике из извора са хрватској језичкој подручја у изради Речника САНУ.* У разговору су у вези са истакнутим проблемима дали неки предлози за њихово решење који ће се упути у Уређивачком одбору Речника САНУ.

У фебруару су одржана два сасианка колоквијума. На једном је представљена књига: *Славянские этюды, Сборник к [б]иле[б] С. М. Толстоу, Москва, 1999. год.* О књизи, са аспектима лингвокултурологије и етнолингвистике, говорили су др Биљана Сикимић, научни сарадник и др Силане Ристић, виши научни сарадник Института за српски језик САНУ. На другом сасианку представљене су књиге: *Филологија 30-31, Ошворена ишпања хрватске лексикографије, Загреб, 1998 (реферати са научној лексикографској скупи)* и *Хрватски језик 4 (учбеник лексикологије за 4. разред гимназије) - М. Самарције, За-*

їреб, 1998. О књиама, са сїановишиа акїуелних лексикоїрафских и лексиколошких иїїања срїскої језика, їовориле су їроф. др Даринка Горїан-Премк и др Рајна Драїїевиї, доцениї Филолошкої факулїеїа у Беїраду.

На їочейку марїа одржан је разїовор о їокреїању информайивної часоїса Инсїїїуїа: Линївисїичке акїуелносїи. О иницијайиви за їокреїање информайивної часоїса, о їроїрамскої оријенїацији часоїса, као и о їриїремама за издавање їоворио је др Ђорїе Оїашевиї, научни сарадник Инсїїїуїа.

Сїана Рисїиїї